

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ

**Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова**

Інститут неперервної освіти

Кафедра педагогічної творчості

**ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА
ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ
ПІДГОТОВКИ ОСВІТЯНСЬКИХ КАДРІВ:
АКМЕОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ**

Монографія

Київ

Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова

2018

УДК 378.011.3 – 051:37
Т 33

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 5 від 26 жовтня 2017 р.)*

Рецензенти:

Аніщенко О. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України;

Желанова В. В., доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії та історії педагогіки Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка;

Койчева Т. І., доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи ДЗ “Південноукраїнський педагогічний університет імені К. Д. Ушинського.

Автори: М. В. Артюшина, Т. І. Бурлаєнко, О. В. Вознюк, О. А. Галіцан, Н. В. Гузій, О. А. Дубасенюк, А. В. Козир, З. Н. Курлянд, Т. Ю. Осипова, Н. А. Сегеда, В. В. Сидоренко, Л. Л. Хоружа, Д. В. Щербина.

Керівник авторського колективу – Н. В. Гузій.

Т 33 Теорія та методика професійно-педагогічної підготовки освітянських кадрів: акмеологічні аспекти: монографія / керівн. авт. кол. Н. В. Гузій; Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. – 516 с.

Колективна монографія висвітлює результати проведеного наукового дослідження на тему “Акмеологічні засади професійно-педагогічної підготовки освітянських кадрів”, відповідно до чого було розроблено цілісну багатогранну концепцію її акмеологізації на різних етапах педагогічної освіти в єдності фундаментальних та прикладних аспектів.

Монографію адресовано науковцям і викладачам, аспірантам і студентам магістратури, управлінським структурам і громадським інституціям.

УДК 378.011.3 – 051:37

ISBN

© Гузій Н. В., 2018
© Колектив авторів, 2018
© Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2018

**АКМЕ-ОРІЄНТОВАНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ
КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ КОНСУЛЬТАНТІВ
ОСВІТНЬОЇ СФЕРИ У ПРОЦЕСІ МАГІСТЕРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ**

Провідні положення нормативної документації державного рівня, такої як Конституція України, Закони України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті, Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки, Державна національна програма “Освіта”, Державна цільова комплексна програма “Вчитель”; “Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти в Україні та її інтеграція в європейській освітній простір”, у яких наголошується, що головним завданням сучасної вищої освіти має бути формування компетентних фахівців, яким притаманні не тільки суто професійні властивості, а й самостійність, творче мислення, впевненість у власних силах, соціально-комунікативна активність, етика ділового спілкування, інтелектуальні здібності, здатність реалізувати себе у професійній діяльності, актуалізують твердження про те, що процес становлення особистості майбутнього спеціаліста відбувається завдяки системі комунікативної культури, яка покликана сформувати ключові уявлення, що забезпечують соціально прийнятний рівень міжособистісної взаємодії, особистісно-професійний розвиток майбутніх фахівців, їхнє вміння адаптуватися в різних соціокультурних середовищах.

В умовах нової освітньої парадигми підготовка консультанта освітньої сфери зумовлена необхідністю відповідності сьогочасним тенденціям демократизації та гуманізації сучасного освітнього простору, реалізації особистісно-орієнтованих педагогічних інновацій, їх технологізації та впровадження, забезпечення ефективного психолого-педагогічного та методичного супроводу особистісного і професійного зростання суб’єктів освітнього процесу тощо.

Україна має приєднатися до світового освітнього консалтингу, але, водночас, значно розширити пріоритетні напрямки роботи освітніх консультантів, які у США та країнах Європи кваліфікуються як “освітні, професіональні та шкільні адвокати” та фактично є незалежними консультантами, що допомагають батькам/студентам/учням та організаціям з освітнім плануванням. Освітнє консультування має обов’язково включати надання консультативних освітніх послуг педагогічним працівникам, керівникам закладів і установ освіти; підготовку та експертизу методичного забезпечення загальної середньої, професійно-технічної, вищої та

післядипломної освіти; організацію атестації та підвищення кваліфікації педагогічних працівників; аналіз та впровадження передового педагогічного досвіду; супровід інноваційних проектів; організацію та проведення супервізії фахівців; консультування дитини у ситуаціях дидактичних ускладнень, розвитку творчих обдарувань та успішної інтеграції в соціум; консультування сім'ї у проблемах навчання, виховання та розвитку дитини, вибору навчального закладу, у т.ч. для освіти за кордоном. Тобто фактично стати "універсальним" фахівцем освітньої галузі нової якості, який виконує функції дорадника, консультанта, методиста тощо та може виступати у різноманітних професійних ролях. Аналіз та узагальнення досліджень [4; 31] дозволяють окреслити професійні позиції та функціональні ролі освітнього консультанта-дорадника в організації багатопланової освітньої взаємодії з усіма учасниками педагогічного процесу, який виконує найрізноманітніші види діяльності (на відміну від зарубіжного освітнього консультанта): 1) інформатор, консультант (володіє здатністю максимально повно передавати свої знання та досвід іншим, уміє викликати інтерес); 2) модератор (організовує діяльність з засвоєння інформації, встановлює стосунки між учасниками педагогічного процесу, організовує безперервну професійну освіту педагогів, керує їхньою діяльністю, вміє спрямувати діяльність у потрібне русло); 3) тьютор (забезпечує розробку та супровід індивідуальної програми саморозвитку учасників педагогічного процесу, допомагає знайти самостійний шлях вирішення проблеми); 4) фасилітатор (здійснює психолого-педагогічний супровід процесу індивідуальної самоосвіти і розвитку учасників педагогічного процесу); 5) медіатор (виступає посередником у вирішенні різного роду педагогічних конфліктів); 5) дослідник (здійснює пошук ідей розвитку освітньої установи, моделювання інноваційних форм її існування, проектування процесів розвитку тощо); 6) експерт (встановлює норми оцінювання роботи педагогів, розробляє заходи з проведення атестації та підвищення кваліфікації, моніторингових досліджень тощо); 7) управлінець (забезпечує якість освіти шляхом підвищення професійної компетентності учасників навчально-виховного процесу та контролює відповідність особистої педагогічної тактики із загальною стратегією освітньої установи).

Традиційно, освітній консалтинг розглядають як надання освітніх консультацій абітурієнтам, студентам, батькам абітурієнтів та студентів, освітнім закладам з питань, які пов'язані зі вступом та навчанням у навчальних закладах. Надання освітніх консультацій здійснює незалежний освітній консультант або працівник консалтингової компанії, яка спеціалізується на освітньому консалтингу.

Критеріями незалежного та кваліфікованого освітнього консалтингу є: 1) незалежний та кваліфікований освітній консалтинг розкриває будь-яке питання всебічно, даючи комплексний аналіз проблеми, висвітлюючи як певні позитивні, так і певні негативні моменти; 2) незалежний та кваліфікований освітній консалтинг ніколи не підштовхує та не схиляє до

того чи іншого рішення, він залишає за клієнтом право та обов'язок прийняття рішення; 3) незалежний та кваліфікований освітній консалтинг не містить моментів агітації стосовно вступу до певного навчального закладу, бо така посередницька функція має мало спільного з незалежним освітнім консалтингом [41].

Критерієм професійної компетентності освітнього консультанта, дорадника визнається суспільна значущість результатів праці фахівця, його авторитет, соціальний статус у конкретному виді діяльності, а також професійна готовність до змін, соціально-педагогічна ерудиція, здатність оперувати інформацією, готовність до постійного самонавчання та саморозвитку, комунікабельність та емоційна стабільність, здатність до прийняття рішень та організації, відкритість. Так, Комітет з нагляду і підготовки консультантів США виокремив наступні шість якостей особистості цього фахівця, які, на його думку, необхідні такому спеціалісту: довіра до людей, повага цінностей іншої особистості, проникливість, відсутність упереджень, саморозуміння, усвідомлення професійного обов'язку. Р. Кочюнас запропонував власну модель ефективного освітнього консультанта. Серед факторів, які утворюють цю модель, учений виділив такі: автентичність, відкритість власному досвіду, розвиток самопізнання, цінність особистості й ідентичність, толерантність до невизначеності, прийняття власної відповідальності, глибина взаємостосунків з іншими людьми, постановка реалістичних цілей. Цей перелік необхідно доповнити, оскільки діяльність освітнього консультанта базується, перш за все, на організації продуктивної взаємодії з дитиною, педагогами, батьками, громадськістю. Для того, щоб ефективно здійснювати консультативну взаємодію, фахівець освітнього профілю має володіти такими особистісними якостями, як: емпатія, повага до клієнта, доброзичливість, відкритість, емоційна стабільність, інтегративність мислення, педагогічний такт, конкретність, чіткість, рефлексія. Однією з вимог до особистісних якостей педагога-консультанта Р. Мей зазначає "особисту привабливість", яку визначає як "зворотний бік зацікавленості в людях і задоволення від спілкування з ними" [22].

Комунікативна культура освітнього консультанта є одним з найважливіших компонентів його професійної культури. Необхідність формування комунікативної культури освітніх консультантів зумовлена тим, що фахове спілкування є передумовою їхньої ефективно професійної діяльності й передбачає різноманітну та багатопланову взаємодію дітьми, батьками, педагогічними працівниками, громадськістю, представниками соціальних інституцій тощо.

Для всебічного і повного з'ясування суті та компонентного складу комунікативної культури консультанта освітньої сфери необхідно здійснити аналіз основних підходів у трактуванні цього явища.

Так, розвитку комунікативного потенціалу особистості присвячені дослідження О. Бодальова, Ю. Ємельянова, Г. Ковальова, В. Кольцової,

О. Леонтєва, Р. Максимової, В. Риждова, Л. Орбан-Лембрик, С. Терещук. Проблема формування культури спілкування як важливого чинника професіоналізму майбутніх спеціалістів знайшла відображення у працях Г. Бороздіної, П. Веселова, В. Грехнєва, О. Даниленко, М. Дороніної, К. Левітан, З. Смелкової, І. Тимченко, Ю. Тундікова, Т. Чмут та ін. Потрібно відзначити фундаментальні дослідження Є. Бондаревської, Л.В. Заніної, В. Кан-Калика, В. Сластьоніна, І. Чечель, Є.Шиянова та ін., в яких комунікативна культура розглядається як складова частина педагогічної культури. Питання формування комунікативних умінь висвітлено у працях О. Боброва, О. Бодальова, С. Бондаренка, С. Єлканова, В. Кан-Калика, А. Мудрик, Н. Кузьміної, В. Семиченко, О. Усової, Т. Шепеленко; комунікативних здібностей особистості – у розробках Л. Бірюк, Г. Васильєва, В. Введенського, А. Кідрона, О. Леонтєва, С. Максименко, М. Савчина, Л.Савенкової. Комунікативний аспект професійної підготовки досліджувався Л. Барановською, Н. Кузьміною.

Проблеми структурного аналізу комунікативної культури, зокрема професійної, досліджували Л. Іванченко, О. Запара, С. Знаменська, В. Лівенцова, І. Мазаєва, Н. Мітрова, А. Мудрик, В. Садовська, О. Шевцова, М. Шовкун, Н. Юрченко. Загальні основи розвитку професійної культури розкриваються у наукових розробках Н. Крилової, Н. Ничкало, В. Правоторова.

У сучасних наукових психолого-педагогічних дослідженнях комунікативну культуру розглядають як компонент: особистісної культури (А. Мудрик, В. Саф'янов); інформаційної культури особистості (Р. Гуревич, А. Коломієць, А. Литвин); професійної культури фахівця (К. Абішев, В. Грехнєв, І. Зарецька).

Ряд авторів розкривали сутність культури як філософської категорії (А. Арнольд, В. Бакштановський, Е. Баллер); самоцінність культури та її функції у суспільстві (М. Бахтин, А. Белый, М. Бердяєв, В. Солов'єв, К. Ясперс); механізм впливу культури на розвиток особистості (М. Каган, М. Киященко, Е. Маркарян, В. Межуєв, Л. Сисоева и др.); культуру як середовище плекання духовного потенціалу особистості (Є. Бондаревська, В. Кульневич, О. Леонтєв, Ю. Мануйлов, А. Мелік-Пашаєв, Б. Неменський, В. Петровський, В. Серіков, Р. Чумичева, Б. Юсов та інші).

Загальновідомо, що освіта – це відображення соціально-економічного та культурно-історичного стану суспільства. Тільки в культурному середовищі можуть сформуватися спеціалісти, здатні вільно й широко мислити, створювати інтелектуальні цінності, яких завжди потребує суспільство. Р. Позінкевич, розглядаючи діалектичний зв'язок освіти і культури, наголошує, що “за умов побудови національної української державності культура та моральне очищення всіх сфер життя людей стають першорядними” [25, с. 7], а формування людської індивідуальності, духовної зрілості особистості, її творчого потенціалу “досягається завдяки

багатоплановості прояву людини в культурі та її долучення до культурних досягнень людства” [там само, с. 8].

Термін “культура” походить від латинських слів “colo”, “cultio” – обробіток, “colere” – обробляти, вирощувати, а пізніше – вклонятися, вшановувати (культ богів, предків). До середини I ст. до н.е. ці слова пов’язувалися саме із землеробською працею. Поступово поняття “культура” поширюється на такі сфери людської діяльності, як виховання, навчання, вдосконалення самої людини, означає історично визначений рівень розвитку суспільства, творчих сил і здібностей людини [1].

“Великий тлумачний словник сучасної української мови” розглядає культуру як сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його історії. Коли культура вказує на те, як і що ми повинні робити або не робити, говорять, що вона нормативна, тобто така, що дає зразки необхідної поведінки. Якщо якісь норми стають незручними, то люди намагаються змінити їх відповідно до нових умов життя. Одні норми, наприклад, норми етикету, повсякденної поведінки можуть змінюватися легко, інші — державні закони, релігійні традиції — дуже важко [5].

Дослідники розглядають культуру у двох напрямках: один у контексті особистісного становлення людини, другий – як спосіб її діяльності. І саме другий спосіб є те поле, спосіб спілкування в якому формується кожною окремо взятою людиною і її стилем життя.

У вітчизняній психологічній науковій літературі мають місце, наприклад, наступні визначення культури:

1) сукупність матеріальних та духовних цінностей, створених суспільством, які характеризують певний рівень його розвитку;

2) рівень, ступінь розвитку, досягнутий у деякій галузі знань або діяльності: культура праці, культура мови чи спілкування тощо;

3) ступінь соціального, морального та розумового розвитку, властивий конкретній людині;

4) інтегральний фактор соціалізації особистості [26, с. 268].

Теоретичний аналіз спеціальної літератури дозволив встановити, що термін “культура” багатозначний, вирізняється складністю і варіативністю. Проте незважаючи на таку велику кількість підходів до розуміння культури, можна простежити три основні підходи:

1. Особистісний – як процес творчої самореалізації особистості, яка виступає суб’єктом культурно-історичного процесу (Е. Баллер, Л. Коган, Л. Круглова, М. Межуєв, В. Семенов та ін.).

2. Соціально-ціннісний або аксіологічний підхід, за яким “культура” розглядається як система цінностей (С. Анісімов, А. Арнольдів, В. Блюмкін, М. Дьомін, А. Коршунов, Г. Оботурова, Н. Розов, Е. Соколов та ін.).

3. Діяльнісний підхід, за яким культура визначається як особливий спосіб людської діяльності (В. Давидович, С. Мамонов, Е. Маркарян, О. Ханова та ін.).

Вітчизняні та зарубіжні науковці, що займалися дослідженням змісту та сутності культури підкреслюють філософсько-культурологічний (А. Арнольд, І. Гердер, С. Гессен, П. Гуревич, М. Каган, К. Клакхон, А. Кребер, В. Поліщук, Е. Маркарян, В. Межуєв, Т. Ойзерман, А. Резаєв, Є. Соколов, Е. Тайлор, Л. Уайт, Є. Фаустова); соціологічний (В. Бегінін, Ю. Давидов, Г. Дельнов, В. Листвин); психолого-педагогічний (В. Андрєєв, О. Газман, В. Кан-Калік, Н. Крилова, О. Леонтєєв, А. Мудрик, Є. Фаустова); лінгвістичний аспекти даного феномена (В. Виноградов, Г. Винокур, А. Гвоздев, Б. Головін, М. Фаєнова, Л. Щерба).

Однак серед усього різноманіття підходів, позицій, точок зору щодо сутності та змісту культури дослідники виділяють такі базові положення цього феномену:

- сутність культури – гуманістична, людинотворча, така, що полягає у конкретизації загальнолюдських цінностей стосовно кожної людини;
- продуктом та одночасно творцем культури є людина;
- головним джерелом культури виступає діяльність людини;
- культура включає в себе способи та результати діяльності людини;
- культура розглядається як механізм, який регламентує та регулює поведінку і діяльність людини, оскільки людина виступає її носієм і ретранслятором;
- культура специфічно людський спосіб буття, який визначає весь спектр практичної і духовної активності людини, її можливої взаємодії з навколишнім світом і собою [18, с. 20-21].

У 2011 році було затверджено Закон України про Національну рамку кваліфікацій, де комунікація розглядається як взаємозв'язок суб'єктів з метою передавання інформації, узгодження дій, спільної діяльності. Крім того, у Національній рамці кваліфікацій детально розроблено та описано дев'ять кваліфікаційних рівнів – структурних одиниць Національної рамки кваліфікацій – що визначаються певною сукупністю компетентностей, які є типовими для кваліфікації даного рівня.

0. Ситуативна взаємодія в обмеженому колі осіб за допомогою інших; реагування на прості усні повідомлення.

1. Інтеграція до соціальних груп; реагування на прості письмові та усні повідомлення.

2. Взаємодія в колективі для виконання завдань; продукування деталізованих усних і письмових повідомлень.

3. Здатність до ефективної роботи в команді. Сприйняття критики, порад і вказівок; продукування деталізованих усних і письмових повідомлень, зокрема у професійній діяльності.

4. Здійснення наставництва, передавання досвіду; продукування складних деталізованих усних і письмових повідомлень, зокрема у професійній діяльності.

5. Взаємодія, співробітництво з широким колом осіб (колеги, керівники, клієнти) для провадження професійної або навчальної діяльності.

6. Донесення до фахівців і нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень та власного досвіду в галузі професійної діяльності; здатність ефективно формувати комунікаційну стратегію.

7. Зрозуміле і недвозначне донесення власних висновків, а також знань та пояснень, що їх обґрунтовують, до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються; використання іноземних мов у професійній діяльності.

8. Спілкування в діалоговому режимі з широкою науковою спільнотою та громадськістю в певній галузі наукової та/або професійної діяльності.

9. Лідерство, вільне компетентне спілкування в діалоговому режимі з широким колом фахівців, зокрема найвищої кваліфікації, та громадськістю в певній галузі наукової та/або професійної діяльності [27].

Таким чином, на сьогодні комунікація є однією зі сфер людської діяльності, що нині найбільш інтенсивно розвивається, має вагомий вплив на суспільство та значну перспективу подальшого розвитку. Сучасна “Енциклопедія теорії комунікації” (“Encyclopedia of Communication Theory”) вражає кількістю теорій та підходів до комунікації [40], яких на сьогодні налічується близько двохсот, що розглядають різні її аспекти та контексти.

Історико-педагогічний аналіз комунікативного досвіду попередніх поколінь дозволяє нам зрозуміти сутність феномену “комунікативна культура”, визначити його теоретичні основи. На дофілософському етапі розвитку людства, проблема людського спілкування не виокремлювалася як самостійна. Видатні древньогрецькі філософи велику увагу приділяли саме спілкуванню, вважаючи що світ можна завоювати впливом на людську свідомість за допомогою слова. Так, Сократ висунув на перший план питання міжособистісних відносин, які окреслили предмет риторики і етики. Арістотель, як і його учитель Платон, вивчав засоби і методи ефективного спілкування. Дж. Локк доводив, що важливим аспектом професійної діяльності педагога є саме комунікативна культура. Учитель німецьких учителів А. Дістервег, володіння мистецтвом спілкування вважав основним у професійній діяльності педагога [35]. На початку ХХ століття проблема культури спілкування почала досліджуватись більш глибоко і різнобічно.

У сучасній науковій літературі виділяють кілька підходів до розгляду комунікативної культури фахівців різних галузей.

Відповідно до культурологічного підходу (М. Бахтін, А. Валицька, Є. Ільєнков, В. Краєвський, І. Лернер, Д. Лихачов, Ю. Лотман, В. Розін, М. Скаткін та ін.) комунікативна культура представлена як комунікативна діяльність суб’єкта, яка виступає як частина соціальної діяльності [34, с. 93] або виділяється як самостійний вид діяльності [14].

З позиції особистісно орієнтованого підходу розглядає комунікативну культуру В. Ледньов, який на основі існуючих теорій особистості запропонував трикомпонентну модель структури особистості, яка стала

детермінантою змісту освіти: функціональні механізми психіки, до яких відносяться механізми сприйняття інформації, мислення, що здійснюють перетворення інформації на декількох рівнях, пам'яті, психомоторики, саморегуляції ("Я"), котрі забезпечують управління психічними процесами й поведінкою людини, механізми, які включають емоції, увагу, вольові й інші; досвід особистості, що включає знання, уміння, навички й звички; спрямованість особистості, пізнавальні, комунікативні, естетичні й фізичні якості; досвід виконання загальних і спеціальних видів діяльності, досвід творчої діяльності тощо; узагальнені типологічні властивості особистості, тобто характер, темперамент, здатності, онтогенетичні особливості [20]. На думку В. Ледньова, комунікативна культура відбиває єдність цільового, змістового й процесуального аспектів освітньої діяльності, постає як сукупність ціннісних структур у вигляді емоційної або моральної культури, культури мислення й культури мови, які, в свою чергу, є інваріантними компонентами структури діяльності, що забезпечують систему інваріантно-діяльнісних якостей особистості [20, с. 27].

У сучасних дослідженнях, що присвячені проблемі, яка вивчається нами, комунікативна культура педагога, викладача розглядається як системоутворювальний компонент загальної та педагогічної культури, інтегральна складова його професійної компетентності [3].

У своєму дисертаційному дослідженні О. Гаврилюк визначає комунікативну культуру як складне динамічне особистісне утворення, що відображає соціально зумовлений рівень розвитку особистості, її готовність до комунікативної діяльності, систему поглядів і дій, які забезпечують задоволення потреб самореалізації та спосіб досягнення цілей в спілкуванні, плідну доброзичливу взаємодію людей у різних сферах життєдіяльності.

Структуру комунікативної культури дослідниця розглядає як комплекс із чотирьох компонентів: мотиваційного, пізнавально-операційного, емоційно-вольового та оцінного. Показниками комунікативної культури виступають інтереси, потреби, установка на комунікативну діяльність; знання, що розкривають теоретичні засади комунікативної культури; комунікативні вміння та навички; нестандартність мислення в складних комунікативних ситуаціях; рефлексивність і креативність дій; самостійність дій під час виконання комунікативних завдань; емоційну сприйнятливість; оцінку та самооцінку особливостей комунікативної діяльності [6].

В. Садова визначає комунікативну культуру як динамічне особистісне утворення, що концентрує у собі мистецтво мовлення і слухання, об'єктивне сприймання і правильного розуміння учня, сприяє побудові гуманних стосунків і досягненню ефективної взаємодії на основі спільних інтересів [29].

За визначенням А. Мудрика, комунікативна культура як компонент професійної культури особистості фахівця являє собою систему знань, норм, цінностей і образів поведінки, прийнятих у суспільстві і вміння органічно,

природно і невимушено реалізовувати їх у діловому та емоційному спілкуванні. У складі комунікативної культури А. Мудрик виділяє наступні важливі компоненти:

- психологічні особливості особистості, що включають товариськість, емпатію, рефлексію комунікативної діяльності, саморегуляцію;
- особливості мислення, що виражаються у відкритості, гнучкості, нестандартності асоціативного ряду і внутрішнього плану дій;
- соціальні установки, що обумовлюють інтерес до самого процесу спілкування і співпраці, а не до результату [24].

Є. Шевцова визначає комунікативну культуру як умову та передумову ефективності професійної діяльності та як мету професійного самовдосконалення [37].

С. Ігнат'єва розглядає комунікативну культуру як єдність ціннісних структур у сукупності культури мови, культури вербального спілкування, емоційної культури, культури мислення, культури взаємодії [13].

Досліджуючи педагогічне спілкування, В. Кан-Калик стверджував, що комунікативна культура виражається в умінні встановити гуманістичні, особистісно-орієнтовані взаємовідносини з учнями та колегами. Це передбачає наявність у спеціаліста:

- орієнтації на визнання позитивних якостей, сильних сторін, значущості іншого;
- здатності до емпатії, розуміння та врахування емоційного стану іншого;
- уміння давати позитивний зворотний зв'язок іншому;
- уміння мотивувати інших на діяльність та досягнення у ній;
- конкретних комунікативних умінь: вітатися, спілкуватися, задавати питання, відповідати, активно слухати, оцінювати, просити, підтримувати, відмовляти тощо;
- поваги до самого себе, знань власних сильних сторін, уміння використовувати їх у власній діяльності;
- здібності здійснювати педагогічну підтримку організації спільної діяльності та міжособистісного спілкування;
- мовленнєвої культури [15].

А. Аносова комунікативну культуру як “динамічне, структурно-рівневе особистісне утворення, представлене досягненнями у пізнанні себе, внутрішніми цінностями індивіда, комунікативними знаннями, осмисленістю емоцій, комунікативно значущими якостями особистості, що обумовлює взаємодію з навколишнім світом, орієнтовану на загальноприйнятну норму культурного фону сучасного соціокультурного середовища” [2].

Ґрунтовно дослідженням феномену комунікативної культури займалася й Ю. Ушачева [36], яка визначала її як інтегративне, динамічне, структурно-рівневе утворення, яке представлене сукупністю мотиваційного компонента професійної діяльності та педагогічного спілкування, комунікативних знань,

комунікативних умінь і навичок, комунікативно-значущих якостей особистості, що забезпечують у своїй взаємодії продуктивну професійну комунікативну діяльність. Комунікативна культура, з одного боку, – специфічний спосіб людської діяльності, спосіб діяльності педагога, з іншого – процес самореалізації особистості педагога. У структурі комунікативної культури дослідниця виділяла сукупність основних компонентів:

- мотиваційний, критерієм сформованості якого виступає ціннісне ставлення до професійної діяльності, показниками – тип мотивації, спрямованість професійної діяльності, усвідомлення необхідності професійного удосконалення;

- знанієвий, критерієм сформованості якого виступає системне володіння комунікативними знаннями, показниками – комунікативні знання, усвідомленість комунікативних дій;

- практико-дійовий, критерієм сформованості якого виступає наявність комунікативно значущих якостей, показниками – рівень контактності, рівень комунікативної сумісності, рівень адаптивності у спілкуванні, потенційний рівень успішності у спілкуванні;

- особистісний, критерієм сформованості якого виступає системне володіння комунікативними вміннями, показниками – самооцінка комунікативних умінь, експертна оцінка рівня сформованості комунікативних умінь.

У культурологічному контексті комунікативна культура є підґрунтям загальної культури особистості, базовим компонентом культури, який забезпечує готовність особистості до життєвого самовизначення і зумовлює досягнення гармонії з собою та довкіллям. З таких позицій саме комунікативна культура є засобом створення внутрішнього світу особистості, багатства його змісту, відображає спрямованість особистості на культуру. У цьому сенсі її розглядають, як сукупність культуротворчих елементів, якими є: емоційна культура, або культура почуттів, як адекватне реагування на довкілля; культура мислення, що проявляється у вигляді специфічних форм пізнавальної діяльності, спрямованої на сприйняття і створення текстів, які відповідають задуму і достовірно відображають дійсність; культура мовлення.

Відповідно до цього, комунікативна культура включає три компоненти: когнітивно-мотиваційний, діяльнісний і риторичний [23, с. 11-14]. Перший передбачає розуміння сутності психологічної взаємодії, особливостей спілкування, уважне й доброзичливе ставлення до його учасників, прагнення до ідентифікації, емпатії та рефлексії в комунікативному процесі. Другий характеризується гнучкістю в спілкуванні, вмінням спілкуватися під час спільної діяльності та знаходити адекватний стиль спілкування.

Ознаками третього, риторичного компоненту, є регулярний аналіз комунікативних ситуацій, прагнення розвитку комунікативних якостей мовлення, його емоційність і виразність тощо. Тобто структурні компоненти

комунікативно культури, визначені на основі культурологічного з урахуванням особистісного підходу до підготовки фахівців, відображають їхні когнітивно-мотиваційні якості, зміст професійно-комунікативної діяльності та вміння цю діяльність виконувати.

На думку І. Мазаєвої, в основі комунікативної культури лежить загальна культура особистості, яка представляє собою високий рівень її розвитку, який виявляється у системі потреб, соціальних якостей, у стилі діяльності та поведінки. Саме тому, у максимальному ступені комунікативна культура включає сутнісні особистісні характеристики, а саме – здібності, знання, уміння, навички, ціннісні орієнтації, установки, особливості характеру, та виступає необхідною умовою реалізації особистості. У структурі загальної культури особистості професійна комунікативна культура відображається в таких компонентах, як культура саморегуляції, культура інтелектуальної діяльності і власне культура мовної поведінки [21].

Розроблена Є. Шишовою структура комунікативної культури майбутнього вчителя представлена сукупністю потребнісно-мотиваційного, особистісного, рефлексивного, практико-дієвого компонентів [38]. М. Лазарєв, розглядаючи комунікативну культуру як інтегральне утворення, що, з одного боку, виступає як індикатор розвиненості педагога в комунікативній сфері, а з іншого – як інструмент діагностичного призначення, що дозволяє оперативно та доступними засобами визначити рівень професійної комунікативної культури, до переліку структурних компонентів комунікативної культури педагога, виділених Є. Шишовою, додає когнітивний компонент і визначає такі складові: 1) гуманістично спрямована творча мотивація діяльності (любов до людей, постійний інтерес до спілкування, доброзичливість, креативний підхід, постійне підвищення культури спілкування); 2) комунікативно-творчі здібності, які поділяються на інтелектуально-логічні та емоційно-евристичні; 3) характер і результативність спілкування в конкретній діяльності (адекватність дій і поведінки, високий рівень творчого самопочуття, створення атмосфери співтворчості безконфліктних взаємодій); 4) знання основ теорії професійного спілкування (сутність, функції, структура, стилі спілкування, творчі підходи до розв'язання комунікативних задач, діагностики культури професійного спілкування) [19].

Складовою професійної культури особистості вважає комунікативну культуру В. Садовська і пропонує виокремити в її структурі дві підструктури – діяльнісну і власне комунікативну. Перша характеризує значущість цінностей, знань, умінь, навичок і особистісних якостей для реалізації ефективної професійної діяльності; друга – значущість цих самих компонентів для реалізації ефективного професійного спілкування. Причому розподіл є умовним, оскільки названі підструктури взаємопроникають одна в одну, а не існують як два боки того самого явища. Домінує комунікативна підструктура, оскільки вона дозволяє екстеріоризувати компоненти

діяльнісної, реалізувати їх на практиці, донести до співрозмовника [30, с. 87-89].

На цій основі в структурі комунікативної культури виділяються інваріантний, технологічний і варіативний компоненти. Перший відображає аксіологічний напрям комунікативних процесів і основні цінності комунікативної культури: гуманістичну позицію, інтерес до людей, загальну культуру фахівця, морально-етичні норми, у тому числі професійні, естетичний компонент. Другий віддзеркалює операційний бік спілкування і ґрунтується на загальнотеоретичних знаннях із основ міжособистісної комунікації, психології спілкування, теорій формування особистості та її психологічних особливостей. До технологічного компоненту також відносять комунікативно значущі вміння та навички розуміння, сприймання, взаємодії, техніки спілкування. Враховується також творчий характер праці, що дозволяє відстежити динаміку розвитку й саморозвитку фахівця в комунікативній діяльності. Третій, варіативний, компонент характеризує комунікативно значущі якості особистості: рефлексію комунікативної діяльності, гнучкість (оперативне творче мислення, що дозволяє орієнтуватися в непередбачених ситуаціях спілкування), емпатію, товариськість, емоційно-психологічну саморегуляцію, особистісну атракцію. Взаємодія цих трьох компонентів формує цілісну динамічну структуру комунікативної культури. При цьому структурування комунікативної культури спирається на особистісно-діяльнісний та аксіологічний підходи.

Таблиця 1

Підходи до визначення поняття “комунікативна культура”

<i>Автор</i>	<i>Зміст</i>
О. Гаврилюк	складне динамічне особистісне утворення, що відображає соціально зумовлений рівень розвитку особистості, її готовність до комунікативної діяльності, систему поглядів і дій, які забезпечують задоволення потреб самореалізації та спосіб досягнення цілей в спілкуванні, плідну доброзичливу взаємодію людей у різних сферах життєдіяльності.
Т. Гончар	специфічний прояв соціальної культури, що характеризуються “людським виміром” суспільних і міжсуб’єктних відносин, і переслідує мету взаємозбагачення індивідів засобами інформаційного обміну, взаємотрансляції знань, розповсюдження позитивного життєвого досвіду спільного існування.
С. Знаменська	специфічний спосіб організації спілкування, та зауважує, що культура комунікації характеризується наявністю власних комунікативних здібностей ставлення до співбесідника як до цінності, вивчення його індивідуальних особливостей, уміння володіти комунікативною ситуацією та наявністю

<i>Автор</i>	<i>Зміст</i>
	системи комунікативних норм і правил.
Ю. Ємельянов	це сукупність знань, умінь і навичок спілкування, які набувалися людиною у ході природної соціалізації, навчання, виховання.
Л. Колмогорова	сукупність умінь та навичок, що забезпечують доброзичливу взаємодію людей, ефективне рішення задач спілкування, важливий засіб освіти та результат розвитку особистості.
О. Корніяка	морально-зорієнтований засіб спілкування, спрямований на афективно-інформаційний обмін між людьми, який опосередковує їх взаємовплив і взаємодію уможливорює міжособистісне сприйняття і взаєморозуміння.
Е. Кравченко	комплекс знань, умінь і навичок, що формується у ході міжособистісного спілкування та виявляються у ставленні до співрозмовника, в умінні контролювати та регулювати свою мовленнєву поведінку, коректно аргументувати свою позицію тощо.
А Мудрик	система знань, норм, цінностей та зразків поведінки, прийнятих у суспільстві і вміння органічно, природно та невимушено реалізовувати їх у діловому та емоційному спілкуванні.
Д. Мусієнко	сукупність різновидів відносно сталих параметрів спілкування в різноманітних видах соціальної діяльності.
В. Сморгчова	полісистемне, багатоструктурне, багатомірне утворення, яке містить такі підсистеми: етико-аксіологічна (виявляється в етико-комунікативних цінностях та комунікативних відношеннях; процесуально-діяльнісна (містить комунікативні стратегії та технології); інформаційно-семіотична (представлена соціальним інтелектом та семіотичною компетентністю).
Л. Сохань	рівень опанування комунікативними процесами, коли індивід здатний розмежувати його найважливіші компоненти – взаємовідношення і взаємодію – й одночасно свідомо керувати кожним із них.
А. Щепілова	здатність та готовність реалізовувати мовну та немовну поведінку відповідно до цілей спілкування, усвідомлення національно-культурної бази рідної мови.

У більшості наукових джерел комунікативна культура майбутнього фахівця тлумачиться як складова професійної культури і водночас як особистісне утворення, що концентрує мистецтво мовлення і слухання, об'єктивне сприйняття матеріалу та правильне його розуміння, сприяє побудові гуманних взаємин і досягненню ефективної взаємодії на основі

спільних інтересів. Із позицій діяльнісного підходу комунікативна культура розглядається як атрибут діяльності та її результатів у взаємодії між суб'єктами і складається з таких професійно валентних компонентів:

– світоглядного (система поглядів і знань майбутнього фахівця, етичних і естетичних норм обраної професії), спрямованого на досягнення професійного результату через високий духовний потенціал, визнання абсолютної цінності особистості, дотримання в повсякденній міжособистісній діяльності прийнятих етичних норм;

– мотиваційного (мотиви комунікативної поведінки, комунікативні установки, професійна спрямованість), у якому домінує потреба розуміння й усвідомлення особливостей майбутньої професії;

– власне комунікативного (комунікативні вміння і навички, професійна спрямованість мовлення), скерованого на усвідомлення спілкування як засобу досягнення мети в міжособистісних стосунках, розвитку й саморозвитку особистості, стимулу формування важливих особистісних і професійних якостей, необхідних для самореалізації в суспільних взаєминах;

– емоційно-вольового (тактовність, витримка, толерантність), який відображає рівень комунікативної культури і сприяє добору доцільних емоційно виправданих засобів мовного і немовного впливу;

– конструктивного, як здатності обирати оптимальний стиль спілкування і взаємодії, комунікативної поведінки, адекватного сприйняття особистістю студента себе як фахівця [39].

На думку Т. Єрмекової, як складова професійної культури особистості, комунікативна культура педагогічних працівників поділяється на професійну мовленнєву культуру і професійну культуру мислення [11].

Розглядаючи комунікативну культуру як компонент педагогічної культури, І. Зарецька у її структурі виділяє дві підструктури:

1) діяльнісна – цінності, знання, уміння, навички, особистісні, якості, значущі для реалізації ефективної педагогічної діяльності;

2) комунікативна – цінності, знання, уміння, навички, особистісні, якості, значущі для реалізації ефективної педагогічного спілкування [12].

Особистісний аспект представлений у теорії комунікативної культури особистості В. Соколової [33], яка, ґрунтуючись на теорії мовної особистості Ю. Караулова, виділяє сукупність культууроутворюючих компонентів, що формують культуру мовної особистості: емоційна культура або культура почуттів, яка полягає у адекватному реагуванні на оточуючу дійсність; культура мислення, яка представляє собою специфічні форми пізнавальної діяльності, спрямованої на сприйняття та створення текстів, що відповідають задуму та достовірно відображають діяльність; культура мовлення.

Чимало наукових розвідок присвячено дослідженню культури педагогічного спілкування, яка за своєю сутністю та змістом є близькою до комунікативної культури педагога.

Вивчаючи культуру педагогічного спілкування, В. Грехнев виділяє поняття “культура спілкування” і визначає її “як особливу систему типових за виявом емоційно-чуттєвих, раціональних і вольових реакцій поведінки на основі спільності конкретних соціально-значущих умов їх життєдіяльності” [7].

І. Комогорцева розробила модель культури педагогічного спілкування, визначивши три групи компонентів:

- соціально-етичні компоненти: чуйність, справедливість, дбайливість, вміння встановлювати щирі, довірливі стосунки, безпосередність у спілкуванні, віра в людину, любов і повага до дітей, здатність до співпраці, уміння спілкуватися з колегами, уміння спілкуватися з батьками учнів;

- професійні компоненти: стійкий інтерес до обраної професії, знання та використання методів і прийомів виховання, знання психології дітей, знання предмета, ерудиція, володіння голосом, мімікою, жестами;

- психологічні компоненти: педагогічне мислення, увага, уважність, спостережливість, воля, захопленість предметом викладання, захопленість викладанням цього предмету, творче натхнення, здатність переживати (емпатія), орієнтування в особистості учня в умовах конкретної діяльності (рефлексія) [17].

Т. Качалова, О. Добровольська розглядають комунікативну культуру особистості як складний інтегративний феномен, структуру якого складають наступні елементи:

- комунікативні якості, які характеризують наявність і розвиток здатності до спілкування;

- комунікативні здібності: володіння ініціативою у спілкуванні, здатність емоційно відгукуватись на стан партнерів по спілкуванню, здатність до самоактивізації та активізації партнера по спілкуванню;

- комунікативна компетентність (знання норм і правил спілкування);

- знання етичних стандартів педагогічної діяльності, естетичних і моральних цінностей, культурних традицій, вікових, інтелектуальних та інших характеристик учнів та колег і дотримання цих стандартів та використання цих знань у процесі спілкування;

- уміння слухати: спрямованість і стійкість уваги, наявність візуального контакту, уміння використовувати елементи невербального спілкування, репліки і захоочення, тобто рівень концентрації на співрозмовникові;

- уміння говорити, інакше кажучи, мовленнева культура [16].

Виокремлення змістовних характеристик окремих складових комунікативної культури потребує виділення рівнів їх сформованості залежно від міри прояву та відповідного ступеня розвиненості основних компонентів комунікативної культури. У більшості досліджень при вивченні комунікативної культури виокремлюються високий, середній та низький рівні. О. Давидова виокремлює три рівні культури ділового спілкування: 1) початковий рівень (мотиваційно-когнітивний); 2) середній рівень

(психологічний); 3) високий рівень (комунікативно-етичний), співвідносячи їх зі структурними аспектами, визначаючи таким чином і послідовність формування культури професійного спілкування [9]. О. Рембач виділяє три рівні сформованості культури професійного спілкування: 1) високий (творчий); 2) середній (репродуктивний); 3) низький (інтуїтивний) [28].

В. Сморгочова у структурі комунікативної культури визначає системні рівні: 1) інтуїтивно-емпіричний, який відрізняється в цілому несформованістю всіх компонентів комунікативної культури, комунікативна взаємодія здійснюється інтуїтивно, на основі допрофесійного досвіду комунікативної взаємодії на життєвому рівні, має ситуативну орієнтацію; 2) репродуктивно-прагматичний, що передбачає невпевнену орієнтацію суб'єкта спілкування на етико-комунікативні цінності і виразну комунікативну орієнтацію на особистий успіх, результат; 3) продуктивно-ціннісний, котрий характеризує спрямованість особистості на категорії професійної відповідальності і свободи як форми прояву моральності, самосвідомість; 4) творчо-імперативний, що відповідає орієнтації особистості в комунікативній взаємодії на імперативи справедливості, професійного обов'язку, милосердя [32].

Проведений ґрунтовний аналіз значного масиву психолого-педагогічних джерел з проблеми дослідження дозволяє стверджувати, що, не дивлячись на усе різноманіття підходів, позицій, точок зору вчених, комунікативна культура освітнього консультанта не була предметом спеціальних наукових пошуків.

На основі вивчення проблеми сутності та змісту комунікативної культури у науковій літературі та враховуючи специфіку педагогічно-консультативної діяльності ми розглядаємо *комунікативну культуру майбутнього консультанта освітньої сфери як інтегральну складову професійної компетентності освітнього консультанта, що являє собою систему знань, ціннісних орієнтацій та установок, образів поведінки, комунікативних знань, комунікативних умінь і навичок, комунікативно-значущих якостей особистості, що забезпечують у своїй взаємодії продуктивну професійну комунікативну діяльність*. Вона визначає здатність виявляти особистісні риси фахівця та адекватно сприймати поведінку суб'єктів спілкування, налагоджувати продуктивні міжособистісні стосунки з ними, майстерно використовувати вербальні та невербальні засоби впливу фахово-комунікативної спрямованості, формувати сприятливий емоційний мікроклімат у колективі та довірчо-професійні стосунки з дітьми, батьками, педагогічними працівниками, громадськістю.

Формування комунікативної культури майбутніх освітніх консультантів детермінується сьогодні соціальним замовленням на певний рівень професійної компетентності фахівця. Майбутньому консультанту освітньої галузі, який прагне стати затребуваним і успішним на вітчизняному та європейському ринках праці, треба не тільки постійно опановувати нові

технології і методики, але й змінювати види своєї діяльності, дійсно володіти сукупністю конкурентоспроможних властивостей. Зазначені причини формують пріоритети у навчанні студентів і способи вирішення реальних проблемних ситуацій на засадах розвиненої комунікативної культури, а саме: вміння знаходити і ефективно використовувати нову інформацію з різних джерел (включаючи віртуальні), володіти кількома іноземними мовами; приймати адекватні рішення в різних нештатних ситуаціях, успішно працювати в колективах, члени яких здатні генерувати і сприймати нові ідеї, а головне – втілювати їх у життя.

Інтеграція України у Європу все більше підтверджує актуальність проблеми вдосконалення підготовки майбутніх освітніх консультантів у вищих навчальних закладах. На жаль, донедавна у системі педагогічної освіти України не існувало інституту підготовки дорадників педагогічного профілю, освітніх консультантів, що негативно позначалося на якості реалізації дорадчих функцій персоналом методичних служб у наданні високопрофесійних консультативних послуг в освітній сфері, призводило до неправомірної підміни педагогічного консультування та методичної допомоги формальним інспектуванням, що входить у протиріччя із сучасними гуманістичними пріоритетами розвитку освітньої сфери [8, с. 169]. Як зазначалося вище, необхідність формування комунікативної культури освітніх консультантів зумовлена тим, що фахове спілкування є передумовою їхньої ефективної професійної діяльності й передбачає різноманітну та багатопланову, а головне – конструктивну взаємодію з усіма учасниками освітнього процесу. А отже, формування комунікативної культури освітніх консультантів є актуальним напрямом наукового дослідження.

У процесі наукового пошуку виявлено, що підготовка майбутніх освітніх консультантів у нашій державі відбувається відповідно до чинного законодавства. Ключовим є Закон України “Про вищу освіту” від 01.07.2014 № 1556-VII. Так, ч. 2 ст. 10 Закону встановлює, що державні стандарти вищої освіти розробляються для кожного рівня вищої освіти в межах кожної спеціальності відповідно до Національної рамки кваліфікацій і використовуються для визначення та оцінювання якості змісту та результатів освітньої діяльності вищих навчальних закладів (наукових установ). Відповідно до цього було здійснено аналіз освітніх стандартів, освітньо-кваліфікаційних характеристик, освітньо-професійних програм, навчальних планів, робочих навчальних програм з окремих дисциплін, що дало можливість встановити їхню недостатню орієнтованість на формування комунікативної культури консультантів освітньої галузі.

Розгляд вимог до професійної діяльності майбутніх освітніх консультантів, визначених в освітньо-кваліфікаційних характеристиці та освітньо-професійній програмі свідчить про тісний зв'язок означених фахівців з комунікативною діяльністю.

Нами проаналізовано навчальний план професійної підготовки магістрів за спеціальністю 073 Менеджмент (Дорадництво). Це дозволило дійти до висновку, що у навчальних дисциплінах, які представлені у зазначеному навчальному плані у циклі професійної та практичної підготовки (дисципліни спеціальної підготовки), закладено значний потенціал для розвитку комунікативної культури студентів. За їх допомогою, безумовно, можна сприяти формуванню окремих показників комунікативної культури майбутніх консультантів у сфері освіти, але у пояснювальних записках до робочих навчальних програм з цих дисциплін, у їхньому змісті відсутні мета та завдання щодо формування комунікативної культури майбутніх консультантів у сфері освіти. Комунікативний потенціал виявлено в змісті дисципліни “Основи педагогічного консультування”, “Основи педагогічного професіоналізму”, що сприяє засвоєнню студентами знань про типи і моделі взаємодії та формуванню умінь раціонально користуватися ними у повсякденній практиці з окремою людиною або колективом, набуттю здатностей до продуктивної організації та самоорганізації професійної діяльності та самовдосконалення, у тому числі й у комунікативній культурі.

Також виявлено, що навчальний план підготовки магістра-консультанта містить спеціально зорієнтовані на формування комунікативної культури та культури професійного спілкування навчальні дисципліни (“Комунікативна культура та основи педагогічної конфліктології”, “Етика професійного спілкування та професійна іміджеологія”, “Мовленнєвий етикет у комунікативній діяльності”), які представлені у варіативній складовій навчального плану серед дисциплін за вибором студента.

Дослідження сутності та змісту комунікативної культури майбутніх консультантів у сфері освіти, специфіки їхньої діяльності, вимог до професійної діяльності майбутніх освітніх консультантів, визначених у державних стандартах обумовило розробку акме-орієнтованої моделі формування цього складного особистісного утворення.

Основними складниками акме-орієнтованої моделі формування комунікативної культури майбутніх освітніх консультантів стали: мета, акмеологічний підхід, принципи, компоненти комунікативної культури, зміст підготовки, етапи формування комунікативної культури майбутніх освітніх консультантів, педагогічні умови, за яких процес формування комунікативної культури стане ефективнішим, форми та методи; критерії і показники, рівні сформованості, результат, структурні блоки.

Акме-орієнтована модель формування комунікативної культури майбутніх консультантів освітньої сфери містить такі блоки: цільовий, змістово-процесуальний, результативний.

Цільовий блок відображає мету процесу формування комунікативної культури майбутніх освітніх консультантів, яка полягає у формуванні знань, умінь і навичок майбутнього фахівця у сфері здійснення консультативної діяльності та професійної взаємодії; провідний методологічний підхід та

загально дидактичні принципи, що забезпечують формування комунікативної культури майбутніх освітніх консультантів.

Мета запропонованої моделі – формування комунікативної культури майбутніх освітніх консультантів. Мета формування комунікативної культури майбутніх консультантів у сфері освіти є визначальним елементом акме-орієнтованої моделі, якому підпорядковані усі інші складові.

Для досягнення визначеної мети доцільно застосовувати *акмеологічний підхід*, якому належить особливе місце серед методологічних підходів, які відіграють важливу роль у формуванні комунікативної культури майбутніх освітніх консультантів. Вкрай необхідно сформувати у майбутніх фахівців потребу в удосконаленні та оновленні професійно значущих знань, умінь і навичок, а також формування прагнення до професійного успіху та до вершин професіоналізму.

Відомо, що акмеологічний підхід спрямований на вдосконалення і корекцію професійної діяльності, забезпечує керування індивідуально-професійним розвитком майбутнього фахівця, орієнтує його на постійне самовдосконалення і здатність до самореалізації, саморегуляції і самоорганізації, формує ціннісні орієнтації та стратегічні напрямки особистісного і професійного зростання. Саме на такий високий рівень мають бути орієнтовані майбутні консультанти у сфері освіти, оскільки від професіоналізму здійснення освітньо-консультативної діяльності залежить ефективність психолого-педагогічного та методичного супроводу особистісного і професійного зростання усіх суб'єктів освітнього процесу.

Акмеологічний підхід у формуванні комунікативної культури дає змогу майбутнім фахівцям у сфері освітнього консультування розкрити та реалізувати свій комунікативний потенціал, використати особисті комунікативні ресурси з метою досягнення успіху в майбутній професійній діяльності, забезпечує можливість самоактуалізації у сфері спілкування, сприяє формуванню позитивного і творчого відношення до себе і оточуючих, а також готовності на досягнення вершин професіоналізму.

На підставі провідного положення акмеологічного підходу про необхідність забезпечення кожному майбутньому фахівцеві можливостей досягнення вершин успіху в професійній підготовці [10] ми визначили одну з дисциплін навчального плану, вивчення якої забезпечить передумови виникнення таких можливостей: “Комунікативна культура педагога-дорадника та основи педагогічної конфліктології”, метою якої є формування у майбутніх педагогів-дорадників ґрунтовних теоретичних знань про комунікативну культуру, її зміст, структуру і функціональний склад та ораторське мистецтво як галузь сучасного мовленнєвого впливу; озброєння студентів сучасними теоріями з конфліктології, розуміння поняття “педагогічного конфлікту” та можливостей його вирішення, розвиток умінь застосовувати набуті знання у профілактиці і вирішенні конфліктів у всіх сферах життєдіяльності людини.

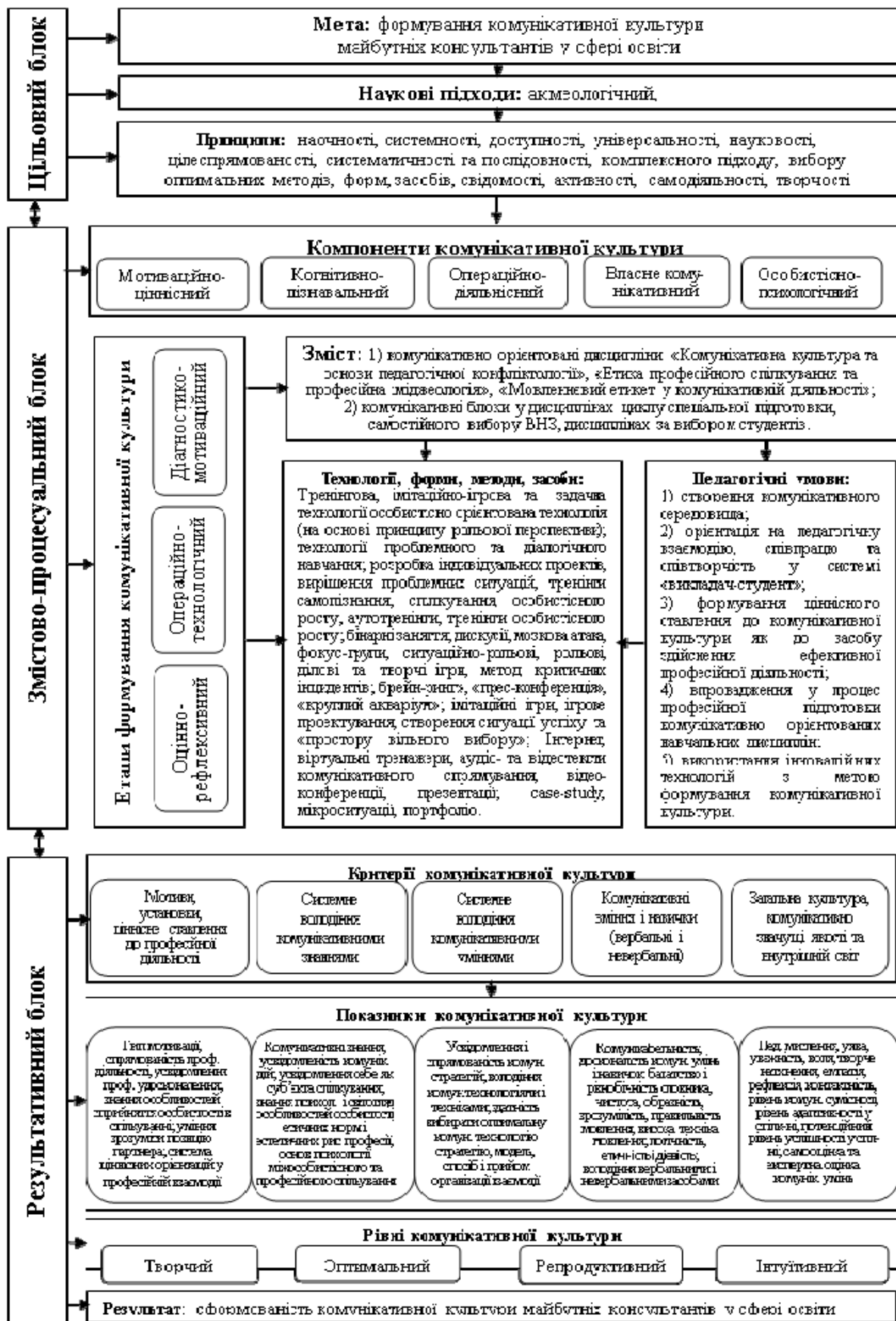

Рис. 1. Акме-орієнтована модель формування комунікативної культури

Забезпечення акмеологічного підходу у процесі професійної підготовки майбутніх консультантів освітньої галузі має бути спрямоване на вивчення акме студентів для стимулювання досягнення особистісних вершин під час профільної підготовки; а також на створення акмеологічного розвивального середовища, яке б стимулювало студентів на досягнення успіху в діяльності щодо високого рівня розвитку комунікативної культури як основи їхньої професійно-консультативної діяльності, що передбачає всебічну ефективну взаємодію.

При побудові акме-орієнтованої моделі ми визначили базові дидактичні *принципи* цілісного педагогічного процесу, урахування яких сприяє формуванню комунікативної культури майбутніх консультантів освітньої сфери:

- принцип наочності – викладання навчально-інформаційного матеріалу та розгляд комунікативних ситуацій повинні здійснюватися з урахуванням використання сучасних технічних засобів спілкування, мережі Інтернет, сучасних досягнень з педагогіки, лінгвістики, психології;
- принцип системності – розкриває комунікативну культуру як цілісне, системне явище;
- принцип доступності – забезпечує поступовий перехід до складної, практичної спрямованості матеріалу, опори на наявний запас знань, вмінь і навичок студентів; врахування викладачем індивідуальних здібностей майбутніх освітніх консультантів, обґрунтування обсягу, глибини, ступеня складності досліджуваної інформації;
- принцип універсальності – передбачає можливість включення навчальної дисципліни в навчальні плани підготовки фахівців різних галузей;
- принцип науковості – виражається у відповідності комунікативної культури рівню її розробленості в різних предметних галузях, а також вимагає, щоб у процесі професійної підготовки студенти засвоювали об'єктивну наукову картину спілкування, зокрема його культури;
- принцип цілеспрямованості педагогічного процесу – забезпечує необхідність організувати навчально-виховну роботу з метою всебічного розвитку студента, формування його професійної культури, зокрема комунікативної як складової;
- принцип систематичності та послідовності – реалізується він у послідовному засвоєнні студентом необхідних знань і вмінь щодо комунікативної культури впродовж усіх років навчання у вищому навчальному закладі через комплексну професійну підготовку;
- принцип свідомості, активності, самодіяльності, творчості студентів у педагогічному процесі – сприяє формуванню свідомих, активних, самостійних і творчих людей, шляхом включення студента у активний

творчий пошук, самовдосконалення через вирішення комунікативних задач і ситуацій;

- принцип вибору оптимальних методів, форм, засобів навчання і виховання – передбачає відбір ефективної системи методів, форм та засобів для досягнення високих результатів у формуванні комунікативної культури консультантів освітньої сфери;
- принцип комплексного підходу до навчання – передбачається, що формування комунікативної культури відбувається інтегровано у системі загальної професійної підготовки майбутнього освітнього консультанта та є невід’ємною складовою системи формування комплексних кваліфікаційних умінь та компетенцій.

Змістово-процесуальний блок моделі формування комунікативної культури майбутніх консультантів у сфері освіти охоплює визначені нами компоненти комунікативної культури, зміст підготовки, етапи, форми, методи, засоби та технології, педагогічні умови ефективного формування комунікативної культури майбутніх консультантів у сфері освіти. Цей блок забезпечує певний результат, рівень знань студентів про комунікативну культуру, про її сутність та специфіку під час вивчення комунікативно орієнтованих дисциплін та комунікативних блоків у дисциплінах циклу спеціальної підготовки, спроможність використовувати набуті знання, вміння та навички для здійснення ефективної професійної діяльності майбутнього освітнього консультанта.

Сформованість комунікативної культури фахівців освітньо-консультативної сфери визначається їх професійною готовністю до здійснення комунікативної діяльності, представленою такими взаємопов’язаними *структурними компонентами*: мотиваційно-ціннісним, когнітивно-пізнавальним, операційно-діяльним, власне комунікативним та особистісно-психологічним.

Мотиваційно-ціннісний компонент комунікативної культури майбутнього освітнього консультанта – це система мотивів, ціннісних орієнтацій, сенсових установок, якими керується фахівець під час спілкування і які опосередковують його сприймання та оцінку різноманітних професійних ситуацій, визначають вибір способів і прийомів спілкування з партнерами (клієнтами).

Ціннісні орієнтації дозволяють майбутньому освітньому консультанту вибудувати модель своєї комунікативної культури, яка стає орієнтиром у його комунікативному розвитку і самовдосконаленні. Вони визначають спрямованість фахівця у спілкуванні з колегами, партнерами, клієнтами, відображають його переконання і уявлення про доцільну організацію ділової взаємодії та здійснення комунікації.

Отже, до структури комунікативної культури майбутніх освітніх консультантів входить мотиваційно-ціннісний компонент, який передбачає визнання комунікації цінністю для фахівця та мотивацію до комунікативної

діяльності. У розвитку мотивації до комунікації вважаємо доцільним розвивати мотивацію до комунікації як загальнолюдської цінності, мотивацію до комунікації як професійної цінності та мотивацію як здатність мотивувати інших до загальнолюдської та професійної комунікації.

Відтак, мотиваційно-ціннісний компонент включає у себе: мотиви комунікативної поведінки, комунікативні установки (зацікавлення як самим процесом комунікативної співпраці, так і його результатом), професійну спрямованість, ціннісне ставлення до професійної діяльності; показниками виступають тип мотивації, спрямованість професійної діяльності, усвідомлення необхідності професійного удосконалення; знання особливостей сприйняття особистості в спілкуванні, залучення та утримання уваги; уміння зрозуміти позицію клієнта в спілкуванні та правильно оцінювати партнера (клієнта) по спілкуванню; володіння безконфліктними формами спілкування при вирішенні проблемних професійних питань; сформованість системи ціннісних орієнтацій у професійній взаємодії.

Когнітивно-пізнавальний компонент комунікативної культури майбутніх освітніх консультантів базується на когнітивних процесах особистості, особливостях їх розвитку, формування комунікативних знань, а також умінь чітко і зрозуміло викладати думки, передавати інформацію вербальними та невербальними засобами, організовувати і підтримувати діалог. Названий компонент характеризує системне володіння комунікативними знаннями; показниками його виступають комунікативні знання, усвідомленість комунікативних дій; усвідомлення себе як суб'єкта спілкування; знання психологічних і світоглядних особливостей особистості, етичних норм і естетичних рис професії, а також основ психології міжособистісного та професійного спілкування; набуття професійно значущих комунікативних умінь і навичок міжособистісної взаємодії.

Отже, когнітивно-пізнавальний компонент комунікативної культури майбутнього освітнього консультанта виявляється у: а) знаннях, що подаються у поняттях, визначеннях, теоріях, закономірностях, законах, моделях, класифікаціях, категоріях, фактах, уявленнях, психологічних законах та ефектах різних рівнів, видів, функцій та сторін спілкування, в інтерпретації невербального спілкування, проксемічних засобів, паракстралінгвістичної системи, візуального контакту, знаків жестикуляції, певних символів, техніки слухання і говоріння (психологічні знання можуть бути і науковими, і життєвими, як практичними, так і теоретичними); б) нормах, які пов'язані з: міжособистісною взаємодією, нормативністю поведінки при спілкуванні та відображаються у правилах соціальних ролей, методиках, алгоритмах, вказівках, техніках; засвоєнням норм про позиції спілкування (домінування, рівності чи пристосування), рольовими функціями, ритуалами як формами підтримки або взаємного прийняття, соціальними очікуваннями; розвитком навичок сумісності в колективі, нормативної взаємодії у рольовій і діловій грі, саморегуляцією в ситуації

конфлікту; захистом від маніпуляцій у спілкуванні в контексті майбутньої професійної діяльності; тактикою впливу в роботі з людьми.

Операційно-діяльнісний компонент комунікативної культури майбутніх освітніх консультантів є практичним виявленням у професійній діяльності творчого комунікативного стилю, творчого мислення, сформованості технологій розв'язання комунікативних завдань, готовності виявлення комунікативної культури тощо; передбачає на підставі наявних комунікативних знань та умінь здійснення професійної та міжособистісної взаємодії, можливість адекватної самооцінки власної професійної діяльності та сформованості комунікативної культури; також включає здатність мотивувати інших до ефективної професійної та комунікації та передбачає здатність до самокорекції та саморозвитку в даному аспекті людської діяльності.

Відтак, операційно-діяльнісний *компонент* характеризує системне володіння професійними комунікативними вміннями; показниками його виступають усвідомлення і спрямованість комунікативних стратегій; вміння моделювати і прогнозувати комунікативну зустріч з суб'єктами консультативної діяльності; володіння сучасними комунікативними технологіями і техніками; здатність вибирати оптимальну комунікативну технологію, *стратегію, модель, спосіб і прийом організації взаємодії* для досягнення професійно значущого результату. При цьому майбутній фахівець повинен мати змогу самостійно оцінювати свої можливості щодо розв'язання завдань, що виникають у консультативній діяльності, рівня сформованості власної професійної культури та комунікативної як її складової.

Власне комунікативний компонент комунікативної культури майбутніх освітніх консультантів представлений комунікативними вміннями і навичками (вербальні і невербальні), знаннями рідної мови, мови жестів та міміки, засобі знаково-символічної комунікації, знаннями психологічних технік комунікації та демонстрації мотивації до ефективної комунікації на загальнолюдському та професійному рівні. До цього компонента також входять грамотне оформлення мовлення, адекватне застосування засобів невербального спілкування, раціональне використання мовленнєвих засобів, значущість висловлювання для співрозмовника, вибір мовленнєвих засобів, доступних для співрозмовника, зв'язність і логічність висловлювань. Таким чином, показниками власне комунікативного компоненту виступають комунікабельність; досконалість комунікативних умінь і навичок: багатство і різнобічність словника, чистота, образність, зрозумілість, правильність мовлення, висока техніка мовлення; логічність і поміркованість висловлювань, *етичність і дієвість; використання вербальних і невербальних засобів обміну інформацією; техніка підготовки та проведення публічних виступів; володіння прийомами ведення продуктивної дискусії в ситуаціях професійної взаємодії.*

Особистісно-психологічний компонент комунікативної культури майбутніх освітніх консультантів являє собою сукупність індивідуально-ціннісних та індивідуально-особистісних утворень, які є внутрішнім результатом психічної діяльності особистості, втілюються у відповідних моральних і комунікативних якостях і визначають характер її комунікативної активності. До складових названого компоненту можна віднести: індивідуальні особливості особистості, які включають особливості темпераменту, характеру, наявність здібностей, екстравертованість-інтровертованість особистості тощо; прижиттєві надбання особистості: ідеали, настанови, цінності, моральні якості й етичні норми (ввічливість, вихованість, тактовність, чуйність, повага до інших людей, порядність, люб'язність, доброзичливість, терпимість (толерантність), справедливість, щирість, скромність, почуття власної гідності, знання культурних зразків поведінки – здатність до відтворення (моделювання) зразків поведінки, що виявляється в додержанні етикету згідно з ситуацією спілкування тощо); емпатія, сприйняття себе й інших, уміння бути потрібним, рефлексивність, усвідомлення своєї соціальної ролі тощо.

Отже, особистісно-психологічний компонент характеризує загальну культуру, комунікативно значущі якості та внутрішній світ особистості фахівця, дає можливість виявити особистісні риси, що забезпечують ефективність педагогічної комунікації; показниками виступають педагогічне мислення, уява, уважність, спостережливість, воля, творче натхнення, здатність переживати (емпатія), орієнтування в особистості співрозмовника в умовах конкретної діяльності (рефлексія); рівень контактності, рівень комунікативної сумісності, рівень адаптивності у спілкуванні, потенційний рівень успішності у спілкуванні; самооцінка комунікативних умінь, експертна оцінка рівня сформованості комунікативних умінь.

Процес формування комунікативної культури майбутніх освітніх консультантів – процес довготривалий і проходить за певними етапами, що є логічно завершеними відрізками навчально-виховного процесу, яким відповідають чіткі цільові установки, певний предметний зміст, конкретне дидактико-методичне забезпечення. Ми виділили три взаємопов'язаних *етапи формування комунікативної культури майбутніх фахівців* у галузі освітнього консультування, в основу виокремлення яких покладено психологічні та педагогічні дослідження про вікові та індивідуальні особливості студентів, теорію єдності діяльності й спілкування, основні труднощі роботи вищої школи щодо формування комунікативної культури майбутніх освітніх консультантів.

Враховуючи мету та завдання формування комунікативної культури майбутніх освітніх консультантів у процесі магістерської підготовки, було визначено її *зміст*. Він передбачає оволодіння майбутніми фахівцями усією системою знань, умінь та навичок продуктивної комунікативної діяльності, яка забезпечує ефективне формування комунікативної культури майбутніх

освітніх консультантів та є необхідною для результативного здійснення професійної діяльності.

Зміст підготовки з метою формування комунікативної культури студентів спрямований на вирішення конкретних, чітко окреслених завдань за допомогою *певних технологій, форм, методів та засобів* на кожному етапі формування комунікативної культури майбутніх освітніх консультантів та передбачає вивчення комунікативно орієнтованих дисциплін “Комунікативна культура та основи педагогічної конфліктології”, “Етика професійного спілкування та професійна іміджеологія”, “Мовленнєвий етикет у комунікативній діяльності” та комунікативних блоків у дисциплінах циклу спеціальної підготовки.

Розглянемо детально кожен етап запропонованої нами акме-орієнтованої моделі формування комунікативної культури майбутніх консультантів у сфері освіти.

На першому, *діагностико-мотиваційному етапі* формування комунікативної культури майбутніх освітніх консультантів здійснюється перевірка мотивації до професійної діяльності, комунікації після вступу студентів у вищий навчальний заклад шляхом опитування, анкетування, тестування, виконання письмових робіт.

Завданнями названого етапу є: сприяння усвідомленню студентами проблеми формування комунікативної культури як показника їх професійної компетентності; засвоєння системи гуманістичних педагогічних цінностей та ціннісних орієнтацій; створення власного професійного ідеалу як освітнього консультанта в ракурсі проблеми комунікативної культури; побудова власної програми професійного вдосконалення комунікативної культури; розвиток здатності осмислювати культурно-комунікативний процес, прогнозувати можливі шляхи розвитку комунікативної ситуації; ознайомлення майбутніх фахівців з системою знань про сутність, структуру, функції та особливості комунікативної культури, зокрема у професійній діяльності.

Зміст діагностико-мотиваційного етапу визначається основними засадами: 1) вибір і обґрунтування оптимальних методів, прийомів і форм організації навчально-виховного процесу; 2) перевірка наявності та узгодженості дидактичних засобів, що впливають на формування комунікативної культури; 3) підбір комплексних, творчих вправ, методики перевірки рівнів сформованості мотивації стосовно комунікативної культури; 4) вивчення структури та ієрархії мотивів професійної діяльності майбутніх фахівців освітньо-консультативної галузі, анкетування студентів, впровадження практичних завдань з формування внутрішньої мотивації.

На цьому етапі ефективним є використання тренінгової технології, задачного та ігрового підходів, методу бесіди та розробки студентами індивідуальної програми та плану професійного самовдосконалення на основі вивчення власного рівня комунікативної культури, визначення особистісних рис, важливих для продуктивного спілкування в особистісній та

професіональній сферах. Також можливе застосування тренінгів особистісного росту, технології проблемного та діалогічного навчання та методів бесіди, диспуту, конференції, годин спілкування.

На другому, *операційно-технологічному етапі* формування комунікативної культури майбутніх освітніх консультантів здійснюється формування таких умінь та навичок комунікативної культури як: моделювання оптимальної взаємодії на засадах гуманістики за суб'єкт-суб'єктною схемою; володіння засобами вербальної та невербальної комунікації; встановлення психологічного контакту та продуктивних взаєностосунків у процесі консультативної діяльності; вміння будувати програми самовдосконалення у професійній комунікативній взаємодії. Для досягнення цього необхідно визначити форми, структуру, зміст, принципи, компоненти комунікативної культури, поєднати теоретичний матеріал та його практичне втілення. Під час формування комунікативної культури майбутніх освітніх консультантів основна увага приділяється дисциплінам за вибором студентів “Комунікативна культура та основи педагогічної конфліктології”, “Етика професійного спілкування та професійна іміджеологія”, “Мовленнєвий етикет у комунікативній діяльності”, що дає можливість через визначені дисципліни формувати комунікативну культуру майбутнього освітнього консультанта. На цьому етапі студенти мають усвідомити важливість формування комунікативної культури, її складових.

Зміст операційно-технологічного етапу визначається основними засадами: 1) створення умов для включення студентів у різні види навчальної діяльності з метою формування теоретичних основ комунікативної культури; 2) формування певних комунікативних якостей, практичних умінь й навичок з комунікативної культури, взаємозв'язок теорії з практикою; 3) поєднання вивчення теоретичного матеріалу з практичною діяльністю, самостійною роботою з метою формування у студентів первинного комунікативно-культурного досвіду; 4) імітаційне моделювання майбутньої професійної діяльності, спрямоване на вдосконалення комунікативних вмінь та навичок, фокус-групи, ситуаційно-рольові ігри, самостійна робота з джерелами професійної інформації, метод критичних інцидентів; особистісно орієнтована технологія (на основі принципу рольової перспективи) та семінари, практикуми, вирішення проблемних ситуацій, тренінги самопізнання, спілкування, особистісного росту, аутотренінги

На третьому, *оцінно-рефлексивному етапі* формування комунікативної культури майбутніх освітніх консультантів відбувається розвиток комунікативної культури під час вивчення рекомендованих навчальних дисциплін; формування навичок оцінно-рефлексивної діяльності майбутніх фахівців освітньо-консультативної галузі (самостійний аналіз та подальша самокорекція щодо комунікативної культури); узагальнення й систематизація набутих знань студентів; розвиток потреби в постійному самовдосконаленні комунікативної культури; визначення шляхів самокорекції у культурно-

комунікативному розвитку; усвідомлення своїх професійних можливостей у процесі формування комунікативної культури. Студенти залучаються до формування та розвитку особистої комунікативної культури шляхом ділової взаємодії, програвання професійних ролей, рефлексії; надання свободи у виборі власної траєкторії формування комунікативної культури.

Зміст оцінно-рефлексивної етапу визначається основними засадами: 1) вивчення змін, динаміки у ставленні майбутніх фахівців освітньо-консультативної галузі до формування комунікативної культури; 2) визначення рівня сформованості всіх компонентів комунікативної культури; 3) надання студенту допомоги в опануванні необхідних методик, проведення анкетування, спрямування подальшої самоосвітньої діяльності майбутніх консультантів у сфері освіти; 4) формування високого рівня ідентифікації з виконуваними професійними та соціальними ролями й комплексне та систематичне застосування майбутніми освітніми консультантами системи умінь і навичок комунікативної культури у подальшому професійному та особистісному зростанні.

Тренінгова, імітаційно-ігрова та задачна технології; рольові, ділові та творчі ігри, дискусії, тренінги, підготовка конкурсних робіт та доповідей на студентські конференції розробка індивідуальних проектів є ефективними на оцінно-рефлексивну етапі формування комунікативної культури майбутніх консультантів у сфері освіти.

Загальні дидактичні принципи і акмеологічний підхід формування комунікативної культури майбутніх консультантів у сфері освіти дозволили визначити педагогічні умови цього процесу, а саме:

1. *Створення комунікативного середовища* передбачає умови для максимального комунікативного розвитку особистості майбутнього фахівця освітньо-консультативної галузі та обумовлено тим, що у навчальному процесі забезпечується не лише його інформаційно-процесуальний зміст, але й студенти отримують ще й зразки комунікативної поведінки. Визначена педагогічна умова є вкрай важливою у процесі формування комунікативної культури, оскільки майбутня професійна діяльність освітніх консультантів безпосередньо пов'язана з різноплановою взаємодією.

2. *Орієнтація на педагогічну взаємодію, співпрацю та співтворчість у системі "викладач-студент"* дозволить майбутньому освітньому консультанту перенести акценти з системи знань на розвиток культурно-комунікативних можливостей, розглядати навчальні дисципліни не лише як джерело навчальної інформації, а й як засіб розвитку комунікативно та культурно спрямованої особистості. Набувши досвіду педагогічної взаємодії, співпраці та співтворчості, майбутній фахівець буде здатний забезпечити умови для саморозвитку, самовияву, самореалізації як власної особистості, так й особистостей інших учасників освітньо-консультативного процесу. Зміна характеру навчання на ґрунті педагогічної взаємодії, співпраці та

співтворчості значно підвищує результативність професійної підготовки, рівень готовності студентів до комунікативної діяльності.

3. *Формування ціннісного ставлення до комунікативної культури як до засобу здійснення ефективної професійної діяльності* передбачає умови за яких майбутній освітній консультант вибудовує модель своєї комунікативної культури, яка стає орієнтиром у його комунікативно-професійному розвитку і самовдосконаленні, що визначає спрямованість фахівця у спілкуванні з колегами, партнерами, клієнтами, відображає його переконання і уявлення про доцільну організацію ділової взаємодії та здійснення комунікації. Зазначена педагогічна умова є надзвичайно вагомим, адже сприяє розумінню комунікативної культури як загальнолюдської цінності, як професійної цінності тощо. Відбувається побудова студентами власного оцінного судження щодо моделювання культури комунікативної поведінки, застосування вербальних і невербальних засобів, вироблення свого індивідуального стилю комунікативної діяльності як способу самовираження через цю діяльність у діяльності професійній.

4. *Впровадження у процес професійної підготовки майбутніх освітніх консультантів комунікативно орієнтованих навчальних дисциплін*, зокрема навчальної дисципліни “Комунікативна культура освітнього консультанта та основи педагогічної конфліктології”, спрямованої на формування у майбутніх освітніх консультантів ґрунтовних теоретичних знань про комунікативну культуру, її зміст, структуру і функціональний склад та ораторське мистецтво як галузь сучасного мовленнєвого впливу; озброєння студентів сучасними теоріями з конфліктології, розуміння поняття “педагогічного конфлікту” та можливостей його вирішення, розвиток умінь застосовувати набуті знання у профілактиці і вирішенні конфліктів у всіх сферах життєдіяльності людини. Реалізація цієї педагогічної умови передбачає спрямованість змісту на формування комунікативної свідомості особистості, вдосконалення комунікативних компетентностей, які визначають комунікативні дії фахівців і координують систему професійно-комунікативних цінностей; вироблення і закріплення у студентів морально-етичних переконань міжособистісної професійно-комунікативної взаємодії; вироблення потреби у підвищенні своєї загальної, комунікативної та конфліктологічної культури.

5. *Використання інноваційних технологій з метою формування комунікативної культури майбутніх освітніх консультантів*, зокрема ігрових, діалогових, тренінгових спрямоване на особистісний розвиток майбутніх фахівців, їхню здатність набувати нового досвіду на основі цілеспрямованого формування творчого і критичного мислення, рольового та імітаційного моделювання пошуку. Використання на заняттях інноваційних технологій навчання, зокрема ігрових, діалогових, створення комунікативних ситуацій, підвищує мотивацію студентів до навчання, сприяє розвитку цікавості, стимулює студентів до активної мовленнєвої діяльності.

Забезпечення даної умови пов'язане зі створенням комунікативного середовища, розширенням простору співпраці у системі “студент-студент” та “викладач-студент”. Застосування таких технологій надає можливість студентам проявити активність, дозволяє спрогнозувати можливу комунікативну поведінку учасників, обрати відповідні мовні засоби для досягнення комунікативної мети, розвиває пізнавальні здібності тощо.

Результативний блок акме-орієнтованої моделі формування комунікативної культури майбутніх консультантів у сфері освіти включає критерії, показники, рівні сформованості комунікативної культури та результат; спрямований на аналіз, розуміння, усвідомлення особистістю особливостей професійної діяльності освітнього консультанта, специфіки комунікативної культури, комунікативних знань, умінь та навичок, досвіду професійно-комунікативної взаємодії. Результативний блок передбачає сформованість комунікативної культури майбутніх освітніх консультантів, забезпечує ціннісне ставлення до комунікативної культури як засобу ефективного здійснення професійної діяльності; здатність до аналізу процесу й результатів культури спілкування; оцінки та контролю рівня своєї комунікативної культури (систематичне порівняння результатів окремих етапів процесу з передбачуваними орієнтирами та критична оцінка своїх досягнень) тощо.

Визначені вище компоненти комунікативної культури майбутніх освітніх консультантів дали можливість визначити критерії, показники та рівні сформованості комунікативної культури майбутніх консультантів освітньої галузі.

Критерієм мотиваційно-ціннісного компоненту комунікативної культури виступають мотиви комунікативної поведінки, установки, професійна спрямованість, ціннісне ставлення до професійної діяльності, а показниками – тип мотивації, спрямованість професійної діяльності, усвідомлення професійного удосконалення; знання особливостей сприйняття особистості в спілкуванні; уміння зрозуміти позицію партнера; система ціннісних орієнтацій у професійній взаємодії.

Системне володіння комунікативними знаннями виступає критерієм когнітивно-пізнавального компоненту, який конкретизується у таких показниках: комунікативні знання, усвідомленість комунікативних дій; усвідомлення себе як суб'єкта спілкування; знання психологічних і світоглядних особливостей особистості, етичних норм і естетичних рис професії, основ психології міжособистісного та професійного спілкування.

Критерієм операційно-діяльнісного компоненту комунікативної культури є системне володіння професійними комунікативними вміннями, а показниками – усвідомлення і спрямованість комунікативних стратегій; володіння комунікативними технологіями і техніками; здатність вибирати оптимальну комунікативну технологію *стратегію, модель, спосіб і прийом організації взаємодії*.

Комунікативні вміння і навички (вербальні і невербальні), культура і змістовність мовлення виступають критерієм власне комунікативного компонента комунікативної культури, а показниками є комунікабельність; досконалість комунікативних умінь і навичок: багатство і різнобічність словника, чистота, образність, зрозумілість, правильність мовлення, висока техніка мовлення; логічність, *етичність і дієвість*; володіння *вербальними і невербальними засобами*.

Загальна культура, комунікативно значущі якості та внутрішній світ особистості фахівця є критерієм особистісно-психологічного компонента комунікативної культури й виражається у сформованості таких показників: педагогічне мислення, уява, уважність, воля, спостережливість, творче натхнення, емпатія, рефлексія; контактність, рівень комунікативної сумісності, рівень адаптивності у спілкуванні, потенційний рівень успішності у спілкуванні; самооцінка та експертна оцінка комунікативних умінь.

Відповідно до вироблених критеріїв та показників ми пропонуємо виокремити такі рівні, які характеризують ступінь сформованості комунікативної культури освітнього консультанта – творчий, оптимальний, репродуктивний та інтуїтивний.

Творчий (високий) рівень комунікативної культури консультанта освітньої сфери передбачає наявність гармонійної і збалансованої структури ціннісних орієнтацій у сфері професійного спілкування, уявлень про цілі своєї діяльності, власний розвиток, бажання й потреби оволодіння комунікативною культурою; професійну компетентність (сформовану систему знань умінь); домінування особистісно значущих властивостей, які сприяють виявленню особливостей індивідуальності та ціннісного відношення до оточуючої дійсності, своєї діяльності, самого себе; самостійний пошук інформації і шляхів подолання комунікативних ускладнень; сформовані інтелектуальні й комунікативні вміння, володіння комунікативною технікою, що цілеспрямовано і систематично використовуються у діяльності з урахуванням конкретних умов, ситуацій та особливостей партнера по спілкуванню; наявність яскравих естетичних зовнішніх засобів, сформованої техніки та розвиненої культури мовлення. Фахівець має глибокі, повні, правильні знання психологічних і світоглядних особливостей особистості, етичних норм і естетичних рис професії, а також основ психології міжособистісного та професійного спілкування, чітко прогнозує шляхи розвитку комунікативної ситуації, повністю контролює ефективність спілкування; усвідомлює себе як суб'єкт спілкування; здатний до рефлексії, постійно звертається до аналізу своєї діяльності і вчинків інших людей, з'ясовує причини і наслідки своїх дій, здатний долати труднощі та психологічні бар'єри, що виникають у комунікативній діяльності, обирати адекватний стиль. Домінує емоційна стабільність, врівноваженість, здатність ефективно керувати емоційно-психічним станом. Виявляють високу стійкість до конфліктів. Розвинені емпатія, здатність до глибоких переживань та

співчуття. Відрізняються багатою фантазією, творчою уявою, інтуїцією, фантазією, розвиненим педагогічним мисленням, уважністю, спостережливістю, волею, творчим натхненням. Здатні створити атмосферу співтворчості, взаємної довіри, взаєморозуміння у спілкування.

Оптимальний (достатній) рівень комунікативної культури консультанта освітньої сфери характеризує фахівців, в яких спостерігається наявність сформованої структури ціннісних орієнтацій у сфері професійного спілкування, достатньо високий рівень культури мовлення; власного ідеалу методиста-дорадника щодо культури його професійного спілкування; високий рівень розвитку комунікативних здібностей, умінь та навичок (моделювати оптимальне професійне спілкування; володіти засобами вербальної та невербальної комунікації; долати бар'єри та ускладнення в спілкуванні; встановлювати психологічний контакт та продуктивні взаємостосунки з дітьми, батьками, педагогічними працівниками, громадськістю; долати труднощі та психологічні бар'єри, що виникають у комунікативній діяльності; здійснювати самоконтроль у спілкуванні; прогнозувати шляхи розвитку комунікативної ситуації, контролювати ефективність спілкування; усвідомлювати себе як суб'єкт спілкування, обирати адекватний стиль тощо); достатній рівень комунікативної толерантності; здатність до самоаналізу, самооцінки, самокритики, самовиховання, самовдосконалення та самоствердження у професійному спілкуванні. Фахівець має достатньо ґрунтовні та повні знання психологічних і світоглядних особливостей особистості, етичних норм і естетичних рис професії, а також основ психології міжособистісного та професійного спілкування; намагається враховувати психологічні особливості особистості партнера (клієнта) при плануванні спілкування; знає умови організації ефективного спілкування, що сприяють особистісному розкриттю особистості, вільному вияву емоцій, але не завжди правильно орієнтується у швидко змінюваних умовах спілкування. Виявляє самостійність в оволодінні комунікативною культурою, але не прагне до високих результатів. Переважає емоційна стабільність, врівноваженість, здатність ефективно керувати емоційно-психічним станом. Виявляє достатній рівень конфліктостійкості, що свідчить про орієнтацію особистості на компроміс, про прагнення уникати. Розвинені емпатія, здатність до глибоких переживань та співчуття, багата фантазія, творча уява, інтуїція, фантазія, педагогічне мислення, уважність, спостережливість, воля, творче натхнення.

Репродуктивний (середній) рівень комунікативної культури консультанта освітньої сфери характеризує фахівців, в яких спостерігається недостатньо сформована структура ціннісних орієнтацій у сфері професійного спілкування; належним чином не сформовані комунікативні вміння та навички; відсутній стійкий інтерес та потреба у комунікативній діяльності. Наявні певні неповні та неглибокі знання психологічних і світоглядних особливостей особистості, етичних норм і естетичних рис

професії, а також основ психології міжособистісного та професійного спілкування, не вміння чітко прогнозувати шляхи розвитку комунікативної ситуації, контролювати ефективність спілкування; неглибоке, здебільшого ситуативне осмислення комунікативного процесу, обмеженість у передбаченні можливих шляхів розвитку комунікативних ситуацій, низький контроль за ефективністю спілкування. Значущість комунікативних умінь у професійному спілкуванні частково свідома, але оскільки домінують нечіткі уявлення про методи та прийоми комунікативної діяльності, переважає репродуктивний підхід у вирішенні комунікативних стосунків у певних ситуаціях і невміння розв'язувати їх. Наявний поверховий аналіз своїх вчинків, нестійке бажання ретельно планувати свою діяльність; частково усвідомлюють необхідність і професійного удосконалення; знання особливостей сприйняття особистості в спілкуванні; фрагментарно виявляються уміння зрозуміти позицію клієнта в спілкуванні та правильно оцінювати партнера (клієнта) по спілкуванню; не завжди виявлені вміння моделювати і прогнозувати комунікативну зустріч з суб'єктами консультативної діяльності; часткове володіння комунікативними технологіями і техніками. Часто не здатні обирати оптимальну комунікативну технологію, стратегію, модель, спосіб і прийом організації взаємодії для досягнення професійно значущого результату; не досконало володіють комунікативними вміннями і навичками; для обміну інформацією недоречно використовують вербальні і невербальні засоби. Недостатня виявлена врівноваженість, емоційна стійкість та здатність керувати своїм емоційно-психічним станом. Виявляється недостатня стійкість до конфліктних ситуацій, виражена конфліктність. Епізодичний вияв емпатійних якостей. Педагогічна інтуїція, творча уява, фантазія, педагогічне мислення, уважність, спостережливість, воля, творче натхнення збіднілі.

Інтуїтивний (низький) рівень комунікативної культури консультанта освітньої сфери притаманний фахівцям з невизначеною професійною спрямованістю та несформованою структурою ціннісних орієнтацій у сфері професійного спілкування; не сформовані комунікативні вміння та навички; відсутній стійкий інтерес та потреба у комунікативній діяльності; значущість комунікативної культури для здійснення професійної діяльності практично не усвідомлена. Здебільшого відсутні наукові знання психологічних і світоглядних особливостей особистості, етичних норм і естетичних рис професії, а також основ психології міжособистісного та професійного спілкування, відсутні вміння прогнозувати шляхи розвитку комунікативної ситуації, контролювати ефективність спілкування; неглибоке, здебільшого ситуативне осмислення комунікативного процесу, обмеженість у передбаченні можливих шляхів розвитку комунікативних ситуацій, низький контроль за ефективністю спілкування; відсутність потреби у власному комунікативному самовдосконаленні як фахівця; переважає інтуїтивний підхід у вирішенні комунікативних стосунків у певних ситуаціях і невміння

розв'язувати їх. Не виявляють умінь зрозуміти позицію клієнта в спілкуванні та правильно оцінювати партнера (клієнта) по спілкуванню; не вміють моделювати і прогнозувати комунікативну зустріч з суб'єктами дорадчо-методичної діяльності; не володіють комунікативними технологіями і техніками; не здатні обирати оптимальну комунікативну технологію стратегію, модель, спосіб і прийом організації взаємодії для досягнення професійно значущого результату. Спостерігається емоційна неврівноваженість, невміння контролювати вияв своїх негативних почуттів, нездатність керувати своїм емоційно-психічним станом; яскраво виражена конфліктність; у професійних взаєминах присутня емоційна відстороненість та байдужість. Збіднілі та обмежені педагогічна інтуїція, творча уява, фантазія, педагогічне мислення, уважність, спостережливість, воля, творче натхнення

Результатом реалізації акме-орієнтованої моделі має бути зростання рівня сформованості комунікативної культури майбутніх консультантів у сфері освіти.

Отже, у процесі пошуково-аналітичної роботи було з'ясовано, що у науковій літературі існує значна кількість розвідок, присвячених визначенню сутності, змісту, структурних компонентів комунікативної культури, основних напрямків її формування під час професійного становлення спеціалістів різних сфер діяльності. Однак, не зважаючи на ґрунтовне дослідження різноманітних аспектів досліджуваної проблематики, комунікативна культура фахівців освітньо-консультативної галузі не була предметом спеціальних досліджень, оскільки професія консультанта у сфері освіти є новою в нашому суспільстві. Комунікативна культура такого фахівця є основою його професійного становлення, тому було необхідно визначити сукупність вихідних засад, принципів, умов, етапів, організаційних форм у вигляді навчальних дисциплін, спрямованих на формування досліджуваного особистісного утворення, їх навчально-методичне забезпечення, а також здійснити апробацію акме-орієнтованої моделі формування комунікативної культури у процесі підготовки освітнього консультанта до результативної професійної діяльності.

Специфіка створеної нами акме-орієнтованої моделі формування комунікативної культури майбутніх освітніх консультантів у процесі фахової підготовки визначається, насамперед, системністю. Представлені у моделі технології, форми, методи не є інноваційними і доволі часто використовуються у навчально-виховному процесі, однак відбувається це несистематично, не маючи на меті формування комунікативної культури. Впровадження розробленої акме-орієнтованої моделі та реалізація науково-методичного забезпечення дисциплін, що спрямовані на формування комунікативної культури на засадах акмеологічного підходу, дозволяє надати процесу формування комунікативної культури майбутніх освітніх

консультантів цілеспрямованого, логічного, послідовного, результативного характеру.

Література:

1. *Абрамович С. Д.* Культурологія : навчальний посібник / С. Д. Абрамович. – К. : Кондор, 2005. – 347 с.
2. *Аносова А. В.* Інтернет як середовище прояву комунікативної культури старшокласників / А. В. Аносова // Народна освіта. – 2011. – Вип. 2 (14): [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.narodnaosvita.kiev.ua/vupysku/14/statti/anosova.htm>
3. *Аухадеева Л. А.* Формирование коммуникативной культуры современного учителя в процессе вузовской підготовки : автореф. дис. ... док. пед. наук : 13.00.01 / Л.А. Аухадеева ; Татарский гос. гуманитарно-пед. уни-тет. – Казань, 2008. – 46 с.
4. *Вавилова Л. Н.* Методист профессиональной образовательной организации: содержание деятельности и проблемы профессионального становления / Л. Н. Вавилова // Профессиональное образование в России и за рубежом, 2014. – Выпуск № 3 (15). – С. 24-31.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови [Текст] : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. – К. : Перун, 2005. – 1728 с.
6. *Гаврилюк О. О.* Формування комунікативної культури майбутніх учителів засобами позааудиторної роботи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти / О. О. Гаврилюк ; Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. – Кіровоград, 2007. – 22 с.
7. *Грехнев В. С.* Культура педагогического общения : Книга для учителя / В. С. Грехнев. – М. : Просвещение, 1990. – 142 с.
8. *Гузій Н. В.* Педагогічне дорадництво як інноваційний напрям магістерської підготовки фахівців у вищій школі / Н. В. Гузій // Педагогічна творчість, майстерність, професіоналізм: проблеми теорії і практики підготовки та перепідготовки освітянських кадрів : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 25 листопада 2015 року) / уклад. Н. В. Гузій, В. І. Саюк. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. – С. 167-170.
9. *Давыдова О. А.* Формирование культуры делового общения у будущих государственных служащих : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / О.А. Давыдова ; Волгоградский государственный педагогический университет. – Волгоград, 2003. – 20 с.
10. *Дубасенюк О. А.* Професійна підготовка майбутнього вчителя до педагогічної діяльності : монографія / О. А. Дубасенюк, Т. В. Семенюк, О. Є. Антонова. – Житомир : Житомир. держ. пед. ун-т, 2003. – 192 с.
11. *Ермекова Т. Н.* Коммуникативная культура специалиста в системе образования / Т. Н. Ермекова, К. С. Абишев // Современные проблемы науки и образования. – 2009. – № 6. – С. 108-110.
12. *Зарецкая И. И.* Коммуникативная культура педагога и руководителя / И. И. Зарецкая. – М. : Мзд. Фирма “Сентябрь”, 2002. – 159 с.
13. *Игнатъева С. А.* Коммуникативная культура будущих учителей-логопедов как условие становления их профессиональной компетентности / С. Н. Игнатъева // Воспитание и обучение детей с нарушениями развития. – 2006. – № 6. – С. 3-7.

-
-
14. *Каган М. С.* Человеческая деятельность: опыты системного анализа / М. С. Каган. – М. : Политиздат, 1974. – 315 с.
 15. *Кан-Калик В. А.* Учителю о педагогическом общении : Кн. для учителя / В. А. Кан-Калик. – М. : Просвещение, 1987. – 190 с.
 16. *Качалова Т.* Особливості формування комунікативної культури майбутнього соціального педагога [Електронний ресурс] / Т. Качалова, О. Добровольська. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc.../Kachal.pdf>.
 17. *Комогорцева И. Ф.* Культура педагогического общения / И. Ф. Комогорцева. – Калинин : КГУ, 1982. – 73 с.
 18. *Кочетков В. В.* Психология межкультурных различий : учебное пособие для вузов / В. В. Кочетков. – Москва : ПЕР СЭ, 2002. – 416 с.
 19. *Лазарев М. О.* Культура педагогічного спілкування як важливий чинник гуманітарного перетворення сучасної освіти / М. О. Лазарев // Нові технології навчання : наук.-метод. зб. – К. : ІЗМН, 1997. – Вип. 19. – 296 с.
 20. *Леднев В. С.* Содержание образования: сущность, структура, перспективы / В. С. Леднев. – М. : Высшая школа, 1991. – 224 с.
 21. *Мазаева И. А.* Профессиональная коммуникативная культура в содержании подготовки специалиста: на материале профессий “человек – человек” : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 – Общая педагогика, история педагогики и образования / И. А. Мазаева. – Москва, 2003. – 27 с.
 22. *Мей Р.* Искусство психологического консультирования. Как давать и обретать духовное здоровье / Ролло Мэй ; пер. с англ. М. Будыниной, Г. Примочкиной. – М. : Апрель Пресс : Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2002. – 256 с.
 23. *Митрова Н. О.* Формирование коммуникативной культуры у студентов вуза в процессе их включения в социально ориентированную деятельность : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 – Теория и методика профессионального образования / Н. О. Митрова. – Майкоп, 2006. с.
 24. *Мудрик А. В.* Общение в процессе воспитания : учебное пособие / А. В. Мудрик. – Москва : Педагогическое общество России, 2001. – 320 с.
 25. *Позінкевич Р. О.* Освіта в системі культури / Р. О. Позінкевич. – Луцьк : Ред.-вид.відд. “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. – 348 с.
 26. *Поликарпов В. С.* Лекции по культурологии / В. С. Поликарпов. – М. : “Гардарика”, “Экспертное бюро”, 1997. – 344 с.
 27. Про затвердження національної рамки кваліфікації: Постанова Кабінету міністрів України від 23.11.2011. № 1341. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon2.rada.gov.ua> (Нормативні документи МОН України. Постанова)
 28. *Рембач О. О.* Формування культури ділового спілкування майбутніх міжнародників-аналітиків у вищих навчальних закладах [Текст] / Ольга Олександрівна Рембач : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 ; Кіровоградський державний педагогічний університет ім. Винниченка. – Кіровоград, 2005. – 20 с.
 29. *Садова В. В.* Формування комунікативної культури вчителів початкових класів у процесі методичної роботи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти / В. В. Садова. – Харків, 2000. – 20 с.
 30. *Садовская В. С.* Основы коммуникативной культуры / В. С. Садовская, В. А. Ремизов; [общ. ред. В. А. Ремизова]. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2011. – 206 с.
 31. *Сергеева Т. А.* Профессионализм методиста, или Один в пяти лицах : методическое пособие / Т. А. Сергеева, Н. М. Уварова, С. Е. Назарова. – М. : ИРПО ; ПрофОбрИздат, 2002. – 224 с.

-
-
32. *Сморчкова В. П.* Формирование коммуникативной культуры социального педагога в системе профессиональной подготовки в вузе : автореф. дис. ... доктора. пед. наук : 13.00.08 / В. П. Сморчкова ; Московский гос. пед. ун-т. – Москва, 2007. – 46 с.
 33. *Соколова В. В.* Общепедагогические основы формирования коммуникативной культуры в системе непрерывного образования : автореф. дис. на соиск. учен. степ. д. пед. н. : 13.00.01 / В. В. Соколова. – Чебоксары, 1999. – 41 с.
 34. Теоретические основы содержания общего среднего образования / под ред. В. В. Краевского, И. Я. Лернера. – М. : Педагогика, 1983. – 352 с.
 35. *Туркот Т. І.* Педагогіка вищої школи : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Т. І. Туркот. – К. : Кондор, 2011. – 628 с.
 36. *Ушачева Ю. В.* Формирование в вузе коммуникативной культуры будущих преподавателей средством тренинга педагогического общения : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Ю. В. Ушачева ; ГОУ ВПО “Орловский гос. ун-т”. – Орел, 2009. – 22 с.
 37. *Шевцова Е. В.* Взаимосвязь профессиональной и коммуникативной культуры личности будущего специалиста / Е. В. Шевцова // Сб. науч. трудов СевКазГТУ. Серия “Гуманитарные науки”. – Ставрополь, 2003. – Вып. № 10. – С. 18-25.
 38. *Шишова Е. О.* Развитие коммуникативной культуры будущего учителя в условиях двуязычия [Текст] / Евгения Олеговна Шишова : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 ; Татарский государственный гуманитарно-педагогический университет. – Казань, 2007. – 29 с.
 39. *Шовкун М. П.* Складові комунікативної культури студентів / М. П. Шовкун [електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.brar.org.ua/sections_load.php?s=culture_science_education&id=6451&start=2
 40. *Littlejohn S.* Encyclopedia of Communication Theory / Steven W. Littlejohn, Karen A. Foss – Thousand Oaks, California: Sage publications. – 2009 – 1105 p. Режим доступу до журн. : <http://teddykw2.files.wordpress.com/2013/10/encyclopedia-of-communication-theory.pdf>.
 41. <http://fedorchenko.ho.ua/consult.html>

Відомості про авторів

Артюшина Марина Вікторівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та психології Київського національного економічного університету імені М. П. Драгоманова (м. Київ);

Бурлаєнко Тетяна Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри економіки, підприємництва та менеджменту ДВНЗ “Університет менеджменту освіти” НАПН України (м. Київ);

Вознюк Олександр Васильович – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної освіти і педагогічних інновацій Житомирського державного університету імені Івана Франка, академік Української академії акмеології;

Галіцян Ольга Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки ДЗ “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського” (м. Одеса);

Гузій Наталія Василівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної творчості Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, академік Української академії акмеології (м. Київ);

Дубасенюк Олександра Антонівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка, почесний академік НАПН України, академік Української академії акмеології;

Козир Алла Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики музичної освіти і диригування Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (м. Київ);

Курлянд Зінаїда Наумівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки ДЗ “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського” (м. Одеса);

Осіпова Тетяна Юріївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки ДЗ “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського” (м. Одеса);

Сегеда Наталя Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики музичної освіти та хореографії Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького;

Сидоренко Вікторія Вікторівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри філософії і освіти дорослих Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти ДВНЗ “Університет менеджменту освіти” НАПН України (м. Київ);

Хоружа Людмила Леонідівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та історії педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка, академік Української академії акмеології;

Щербина Дар’я Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент, старший науковий співробітник відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України (м. Київ).

Зміст

Передмова 3

Розділ 1

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ЗАСАДИ АКМЕОЛОГІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ОСВІТЯНСЬКИХ КАДРІВ

Вознюк О. В.

ТЕОРЕТИЧНИЙ БАЗИС АКМЕОЛОГІЇ 9

Хоружа Л. Л.

ІНВАРІАНТНІСТЬ ТА ВАРІАТИВНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ В ЕПОХУ ЗМІН..... 40

Дубасенюк О. А.

АКМЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ 59

Курлянд З. Н., Осипова Т. Ю., Галицян О. А.

КОНЦЕПЦІЯ МУЛЬТИПЛІКАТИВНОСТІ
ЯК АКМЕОЛОГІЧНА КООРДИНАТА ПРОФЕСІЙНОГО
СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВНЗ 123

Сидоренко В.В.

РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОГО АКМЕПРОФЕСІОГЕНЕЗУ
В УМОВАХ ФОРМАЛЬНОЇ І НЕФОРМАЛЬНОЇ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ 177

Сегеда Н. А.

КОНЦЕПТУАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ КРЕАТИВНО-
АКМЕОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО
РОЗВИТКУ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ В СИСТЕМІ
БЕЗПЕРЕРВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ 257

Розділ 2

ПРИКЛАДНІ НАПРЯМИ АКМЕ-ОРІЄНТОВАНОЇ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ОСВІТЯНСЬКИХ КАДРІВ

Гузій Н. В.

ДИДАСКАЛОГІЧНА ОСВІТА
ЯК АКМЕОЛОГІЧНИЙ ВЕКТОР ПРОФЕСІЙНО-
ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ОСВІТЯНСЬКИХ КАДРІВ 307

Козир А. В.

АКМЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ
МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН..... 359

Артюшина М. В.

АКМЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ
ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ..... 400

Щербина Д. В.

АКМЕ-ОРІЄНТОВАНА МОДЕЛЬ
ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ
МАЙБУТНІХ КОНСУЛЬТАНТІВ ОСВІТНЬОЇ СФЕРИ
У ПРОЦЕСІ МАГІСТЕРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ 446

Бурлаєнко Т. І.

ПЕДАГОГІЧНА КВАЛІМЕТРІЯ В КОНТЕКСТІ
ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ
ОСВІТЯНСЬКИХ КАДРІВ..... 483

Відомості про авторів 512

Наукове видання

**ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА
ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ
ОСВІТЯНСЬКИХ КАДРІВ:**

АКМЕОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Колективна монографія

Керівник авторського колективу –
Гузій Наталія Василівна

Технічне редагування – Т. М. Ветраченко

Верстка – Т. С. Меркулова

Підписано до друку 26 грудня 2017 р. Формат 60x84/16

Папір офісний. Гарнітура Times New Roman.

Ум. др. арк. 32,25. Об.-вид. арк. 34,33.

Наклад 300 прим. Зам №

Віддруковано з оригіналів

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.
Свідоцтво про реєстрацію ДК № 1101 від 29.10.2002 (044) 234-75-87
Віддруковано в друкарні Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова (044) 239-30-26